

Tartu Ülikool  
Sotsiaal- ja haridusteaduskond  
Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut

**TARTU LINNA ASENDUSKODUDES  
ELAVATE KOOLIEALISTE LASTE  
MEEDIAKOGEVUS**

Bakalaureusetöö

Liine Jänes  
Juhendaja: Kadri Ugur (PhD)

Tartu 2012

# Sisukord

Sisukord .....	2
Sissejuhatus.....	4
<b>I Teoreetilised ja empiirilised lähtekohad .....</b>	<b>6</b>
<b>1.1. Asenduskodu mõiste.....</b>	<b>6</b>
<b>1.2. Erivajadustega laps .....</b>	<b>7</b>
<b>1.3. Meediakasutus .....</b>	<b>8</b>
1.3.1. Laste meediakasutus ja senised uuringud .....	9
1.3.2. Digitaalne lõhe ja kihistumine .....	11
<b>1.4. Laste meediapädevus .....</b>	<b>13</b>
<b>1.5. Bakalaureusetööle eelnenud seminaritöö kokkuvõte.....</b>	<b>17</b>
<b>II Uurimisküsimused ja eesmärgid .....</b>	<b>18</b>
<b>III Meetod ja valim .....</b>	<b>19</b>
<b>3.1. Meetod .....</b>	<b>19</b>
<b>3.2. Valim .....</b>	<b>20</b>
<b>3.3. Tulemuste analüüs .....</b>	<b>22</b>
<b>IV Tulemused .....</b>	<b>23</b>
<b>4.1. Meediumite kättesaadavus lastele .....</b>	<b>23</b>
<b>4.2. Fookusgrupiintervjuude tulemused .....</b>	<b>25</b>
4.2.1. Trükimeedia .....	25
4.2.2. Raadio .....	27
4.2.3. Televisioon.....	28
4.2.4. Internet .....	29
<b>V Järeldused ja diskussioon .....</b>	<b>32</b>
<b>5.1. Asenduskodukasvandike meediakasutus ja eelistused .....</b>	<b>32</b>
<b>5.2. Meediakasutuse mõjutajad .....</b>	<b>34</b>
<b>5.3. Laste informeeritus erinevatest meediumitest.....</b>	<b>36</b>
<b>5.4. Meetodi kriitika .....</b>	<b>37</b>
<b>5.5. Võimalused antud teema edasiarendamiseks .....</b>	<b>37</b>
<b>Kokkuvõte.....</b>	<b>39</b>
<b>Summary.....</b>	<b>41</b>
<b>Kasutatud kirjandus .....</b>	<b>43</b>
<b>Lisad .....</b>	<b>46</b>

<b>Lisa 1. Informeeritud nõusolek laste intervjuerimiseks .....</b>	<b>46</b>
<b>Lisa 2. Ankeet. ....</b>	<b>47</b>
<b>Lisa 3. Intervjuu kavad.....</b>	<b>51</b>
<b>Lisa 4. Intervjuu 1: Koidu Keskus, rühmaintervjuu. ....</b>	<b>53</b>
<b>Lisa 5. Intervjuu 2: Koidu keskus, intervjuu kasvatajaga. ....</b>	<b>58</b>
<b>Lisa 6. Intervjuu 3: Käopesa Lastekodu, rühmaintervjuu. ....</b>	<b>60</b>
<b>Lisa 7. Intervjuu 4: Käopesa Lastekodu, intervjuu kasvatajaga.....</b>	<b>66</b>
<b>Lisa 8. Intervjuu 5: Mäe-kodu, rühmaintervjuu.....</b>	<b>68</b>
<b>Lisa 9. Intervjuu 6: Mäe-kodu, intervjuu kasvatajaga.....</b>	<b>72</b>

## Sissejuhatus

Käesoleva bakalaureusetöö “Tartu linna asenduskodudes elavate kooliealiste laste meediakogemus” eesmärk on välja selgitada Tartu linna asenduskodudes elavate kooliealiste laste meediatarbimise harjumused, selle eelistused ning erinevate meediumite kättesaadavus neile. Siinkohal on uuritud meediumiteks ajalehed, ajakirjad, raadio, televisioon ning internet. Antud töö uurib, kas meedia kaudu vahendatav informatsioon ning tänapäeval harjumuspäraseks saanud suhtlusvõimalused sotsiaalvõrgustike vahendusel jõuavad asenduskodudes elavate lasteni.

Laste meediakasutus ja –pädevus on oluline uurimisteema ka laiemas kontekstis, kuid eriti vajalik on saada informatsiooni, kas asenduskodudes elavatel lastel ja noortel, kus elutingimused on erinevad tavaperede igapäevaelust, on tagatud nende õigused erinevates meediumites ringleva informatsiooni kättesaadavuse osas. Lapse õiguste konventsioonis on välja toodud see, et riik peab tunnustama massiteabevahendite tähtsat funktsiooni ja tagama lapse juurdepääsu mitmekülgselt riiklikule ja rahvusvahelisele informatsioonile ja materjalidele, eriti neile, mille eesmärk on lapse sotsiaalse, vaimse ja kõlbelise heaolu ning füüsilise ja vaimse tervise areng (Lapse õiguste konventsioon, 1991). Seega on oluline teada saada, kas sellised võimalused on ka asenduskodudes elavatele lastele tagatud. Asenduskodude kasvandike meediakogemust pole maailmas ega Eestis varem uuritud, seega ei saa kahjuks Tartu linna asenduskodude laste meediaharjumusi teiste asenduskodude kasvandikega võrrelda.

Autor esitas uurimistöö käigus mitmeid küsimusi, et selgitada, kas asenduskodudes viibivatel lastel on vajadus teabe järele, mida meedia avalikkusele vahendab, kuidas nad seda vastu võtavad, millised on nende eelistused ja võimalused sellele ligi pääseda.

Bakalaureusetöö raames läbiviidud uuringus osales kokku 15 Koidu Keskuses, Käopesa Lastekodus ning Mäe-kodus elavat kasvandikku vanuses 8–18. Igast asenduskodust küsitleti 5 last ning viidi läbi rühmaintervjuud. Küsitletute hulgas oli ka erivajadustega lapsi. Seetõttu on töös puudutatud ka noorte erivajaduste ja puuetega laste temaatikat.

Autor tegi süvaintervjuud ka asenduskodude kasvatajatega, et selgitada nende arusaamu ja nägemust laste meediakogemusest. Lapse meediapädevuses mängib olulist rolli lapsevanem ning tema harjumused. Asenduskodudes konkreetse lapsevanema eeskuju puudub ja seetõttu saab püstitada väite, et laste meediapädevus on sellest mõjutatud. Kasvatajatega tehtud intervjuude kaudu saadigi informatsiooni erinevate meediumite tarbimise võimaluste ja piirangute kohta asenduskodudes.

Bakalaureusetöö koosneb sissejuhatausest, viiest peatükist ning kokkuvõttest. Esimeses on teoreetilised lähtekohad ning mõisted, mis selgitavad töös olulisel kohal olevaid teoreetilisi sisupunkte. Teine osa kirjeldab täpsemalt uurimustöö eesmärki ning uuritavaid küsimusi teoreetilisest vaatenurgast. Kolmandas peatükis kirjeldatakse uurimise meetodit ning valimit. Neljandas osas kirjeldatakse intervjuude põhjal saadud tulemusi. Viimane, viies peatükk teeb kokkuvõtte uuringu tulemustest tervikuna, esitleb järeldusi ning analüüsib meetodi kriitikat.

Käesoleva töö autor tänab oma juhendajat Kadri Ugurit ning asenduskodude Koidu Keskus, Käopesa Lastekodu ja Mäe-kodu kasvatajaid ja kasvandikke meeldiva koostöö eest.

# I Teoreetilised ja empiirilised lähtekohad

Käesolev peatükk annab ülevaate bakalaureusetöö teoreetilistest lähtekohtadest. Esmalt on vaatluse all mõisted “asenduskodu”, “erivajadustega laps” ja “meedia”, mille alla kuulub ka laste meediakasutus ning -pädevus. Seejärel keskendub peatükk mõiste “digitaalne lõhe” selgitamisele.

## 1.1. Asenduskodu mõiste

Alates 1. jaanuarist 2007 seadustati Eestis asenduskodud. Kuigi asenduskoduteenust oli “lastekodu” nime all osutatud juba aastaid, kasutati seadustes selle asemel mõistet “ööpäevaringne hoolekandeesutuses hooldamine”, mis polnud aga nii täpne, sest sisaldas laste puhul ka ajutist varjupaigas viibimist. Asenduskodu eesmärk rahuldada lapse põhivajadusi, luua talle turvaline ja arenguks soodne elukeskkond ning valmistada laps ette võimetekohaseks toimetulekuks täiskasvanuna. (Sotsiaalhoolekande seadus, 10. jagu, § 15<sup>1</sup>)

Asenduskodus võib elada laps, kelle vanemad ei ole võimelised tema eest hoolt kandma, sest (Sotsiaalhoolekande seadus, 10. jagu, § 15<sup>4</sup>):

1. vanemad on surnud, tagaotsitavaks kuulutatud või teadmata kadunud;
2. vanematele on nende piiratud teovõime tõttu määratud eestkostja;
3. vanematelt on vanema õigused ära võetud;
4. vanematelt on laps ära võetud ilma vanema õiguste äravõtmiseta;
5. vanemad on eelvangistuses või kannavad karistust vanglas.

Laps võib asenduskodus elada kuni 18-aastaseks saamiseni või kuni lõpetab päevases õppevormis õpingud, mida on alustanud enne 18-aastaseks saamist. Pärast põhi- või keskkooli omandamist võib noor jääda asenduskodusse kuni järgmise õppeaasta alguseni juhul, kui ta teeb sisseastumiseksameid kutsekooli, rakenduskõrgkooli või ülikooli bakalaureuseõppesse. Samuti võib noor jääda asenduskodusse seni, kuni ta omandab esmase kutse- või kõrghariduse kutsekoolis, rakenduskõrgkoolis või kõrgkooli bakalaureuseõppes. (Sotsiaalhoolekande seadus, 10. jagu, § 15<sup>4</sup>)

## 1.2. Erivajadustega laps

Üks osa uuritavates asenduskodudes intervjueritud lastest olid erivajadustega. Seetõttu on oluline defineerida mõiste “erivajadustega laps”.

Erivajadused jagunevad hariduslikeks ning arengulisteks. Kuni hiljutise ajani peeti Eestis erivajadustega õpilasteks neid, kes vajasid erikooli. Nüüd on määratlus aga muutumas ning erivajaduste alla liigitatakse õpi- või käitumisraskused, terviserikked, puuded, pikaajaline koolist eemal viibimine ning ka eriline andekus. Paljudele, sealhulgas ka paljudele õpetajatele, on aga erivajadus ikka veel lihtsalt puude viisakam nimetus. See ei ole nii, sest puue on küll erivajadus, ent kaugeltki iga erivajadus ei ole puue. (Pajula 2009)

### Hariduslik ja arenguline erivajadus

Haridusliku erivajadusega õpilane on õpilane, kelle andekus, õpiraskused, tervises seisund, puue, käitumis- ja tundeeluhäired, pikemaajaline õppes eemalviibimine või kooli õppekeele ebapiisav valdamine toob kaasa vajaduse teha muudatusi või kohandusi õppe sisus, õppeprotsessis, õppe kestuses, õppekoormuses, õppekeskkonnas (nagu õppevahendid, õpperuumid, suhtluskeel, sealhulgas viipekeel või muud alternatiivsed suhtlusvahendid, tugipersonal, spetsiaalse ettevalmistusega pedagoogid), taotletavates õpitulemustes või õpetaja poolt klassiga töötamiseks koostatud töökavas. Õpilase andekust käsitletakse haridusliku erivajadusena, kui õpilane oma kõrgete võimete tõttu omab eeldusi saavutada väljapaistvaid tulemusi ning on näidanud kas eraldi või kombineeritult eelkõige järgmisi kõrgeid võimeid: üldine intellektuaalne võimekus, akadeemiline võimekus, loominguuline mõtlemine, liidrivõimed, võimed kujutavas või esituskunstis, psühhomotoorne võimekus. (Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus, 4. jagu, § 46)

Arenguliste erivajadustega (AEV) on need lapsed, kes erinevad võimetelt, taustalt ja isiksuseomadustelt oma eakaaslastest sedavõrd, et vajavad oma arengupotentsiaali realiseerimiseks keskkonna ümberkorraldamist. Arenguline erivajadus on nii mahajäämus eakohasest tasemest (arengupuue) kui ka andekus mingis arenguvaldkonnas. Mõlemal

juhul on vajalik lisatöö õpetajate, spetsialistide ja lapsevanemate poolt, et luua võimetele vastavad keskkonna tingimused. Ka suured erinevused sotsiaal-majandusliku või kultuuritausta osas tingivad vajaduse rühma keskkonda kohandada. (Häidkind, Kuusik 2006)

### **1.3. Meediakasutus**

Erinevate meediumite põhiliseks eesmärgiks on kommunikatsioon – informatsiooni levitamine. Kuid meedial on ka palju teisi väljundeid. Kuigi erinevate meediumite põhiliseks ideeks on olnud informatsiooni levitamine, siis leidub meedial ka palju teisi väljundeid. Paljude jaoks on see kindlasti meelelahutus või lihtsalt see, et oleks millestki rääkida. McQuail (2003) toob välja ka meedia probleemse, nn. “patuoina” rolli. Ta viitab etteheidetele, et kuritegevuse, seksi ja vägivalla näitamine meedias võib viia nende järjest laialdasemale levikule (McQuail 2003). Seda seisukohta saab hinnata erinevatest vaatenurkadest – nii hirmutavatest kui preventiivsetest. Meedia ülesanne on ühiskonnas täita ka hoiatavat ja inimesi kaitsvat rolli.

Mõistega “massimeedia” tähistatakse lühidalt suure levialaga kommunikatsioonivahendeid, mis jõuavad ühiskonnas peaaegu igapäevani. See mõiste osutab mitmetele meediumidele, mis nüüdseks on pika ajalooga ning üldtuntud, nagu näiteks ajalehed, ajakirjad, film, raadio, televisioon ja fonogramm. (McQuail 2003) Lisaks traditsioonilisele meediale, on praegusel ajal väga tähtsal kohal ka internet, kuna see annab palju erinevaid võimalusi meediaruumi mitmekesistamisel.

Meediakasutust ning –harjumusi uuritakse tavaliselt kvantitatiivsetel meetoditel selleks, et teha statistilist analüüsi erinevate harjumuste ning teadmiste kohta. Antud uuringu puhul polnud selline lähenemine mõttekas, kuna valim asenduskodudes on väike ning statistiline analüüs ei annaks tulemusi. Samuti osutus kvalitatiivne uurimismeetod valituks seepärast, et suurel osal lastest on erivajadus, mis võib endaga kaasa tuua selle, et formaalsele ankeedile on lastel raske vastata.

### 1.3.1. Laste meediakasutus ja senised uuringud

Järjest arenev ja uuenev meediamaailm mõjutab kindlasti enim noort meediakasutajat, sest võimaluste rohkus annab arvukalt viise oma vaba aja sisustamiseks ning sõprade ja tuttavatega suhtlemiseks. Laste meediatarbimise harjumused kujunevad väga paljude valikute seast ning on oluliselt mitmekesisemad kui vanematel põlvkondadel.

2003. aastal korraldas Tartu Ülikooli meedia ja kommunikatsiooni õppetool koos Eesti Kirjandusmuuseumiga uurimuse “Üks meediapäev”, mille eesmärgiks oli koguda Eesti elanikelt infot nende meediatarbimise kohta. Püüti selgitada, milline roll on erinevatel meediumitel eestlaste igapäevaelus. (Tubli et al 2003) Meedia kui meelelahutaja kuvand on levinud ennekõike nooremate kirjutajate töödes, kus mõnigi kord öeldakse, et meedia kui “tõsiste” uudiste vahendaja ei paku erilist huvi. Kuigi paljud nooremad kirjutajad väidavad end ka uudiseid jälgivat, on nende meediapäevade kirjeldustest ometi näha, et pigem on tegemist vahendatud elamuste otsimisega. (Tubli et al 2003)

Peamiselt näevad Eesti lapsed ja noored interneti kasutamise võimalustena meelelahutust, info hankimist, hariduslikke ressursse, suhtlemist, võrgustike loomist, loomingulisust, mängimist ja kodanikuühiskonnas osalemist (Kalmus, Pruulmann-Vengerfeldt 2009). Tegelikult on noortel meedia tarbimiseks kooli ning muude hobide kõrvalt siiski piiratult aega ning seepärast ollakse selle kasutamisel ilmselt ka küllaltki valivad. Sel põhjusel eelistatakse internetti teistele meediumitele, sest tavaliselt on internetist igasugune informatsioon palju kergemini kättesaadav ning jälgitavam kui näiteks paberlehtedes või raadios ning televisioonis. Internetist info leidmiseks ei pea ajalehte ostma, ega oma aega uudiste edastamise ajakava järgi planeerima. 2007. aastal toimunud Tallinna noorte uurimuses osalenute hinnangud erinevate tegevuste tähtsusele nende elus selgitas välja, et kõige tähtsamate tegevuste hulka kuulus ka suhtlemine sõpradega (Taru et al 2008), mis näitab hästi seda, miks ka internetis meeldib paljudele noortele just sõprade ning tuttavatega suhelda.

Meelelahutuse eesmärgil kasutatakse meediat kindlasti ka näiteks televiisori vaatamisel. TNS Emori andmetel on 2012. aasta märtsikuu viiest vaadatuimast saatest koguni 4 meelelahutusliku sisuga, nendeks on sellised saated nagu “Eesti laul 2012 finaali”, “Pilvede all”, “Õnne 13” ning “Kättemaksukontor”. (Emor 2012) Seebiseriaalide

vaatajate kohta on Louise Spence (2005) öelnud, et nende seriaalide vaatamine aitab nende vaatajatel põgeneda reaalsusest ning nende igapäevaprobleemidest. Samuti on ta öeldud, et selliseid seriaalid pakuvad palju emotsioone, kuna on äärmusi esindavad ning vaatajad peavad valima poole, kelle poolt nad on (Spence 2005). Seega selliste seriaalide vaatamine aitab ka noortel nii-öelda põgeneda oma igapäevaelu probleemide eest ning annab neile võimaluse kaasa elada hoopis filmitegelaste väljamõeldud eludele.

*EU Kids Online* on Euroopa laste interneti kasutamise võimaluste ja ohtude uuringuprojekt. Kuna internet ja *online*-tehnoloogiad on saanud igapäevaelu lahutamatuks osaks, tõusetuvad olulised küsimused nende nähtuste sotsiaalsetest mõjudest ja tagajärgedest. Lapsed, noored ja nende perekonnad on tihtipeale need, kes uusi meediatehnoloogiaid esimestena kasutama hakkavad, saades kasu uutest võimalustest, mida pakuvad internet, mobiilside, *online*-mängud, suhtlustarkvara jne. Kuid nad puutuvad kokku ka erinevate riskantsete ja negatiivsete aspektidega, mille suhtes neil eelnev kogemus puudub. Seejuures on *online*-riskid, nendest tulenevad kahjud ja nendega toimetuleku võimalused pidevas muutumises. Projekt *EU Kids Online* koondab enam kui 20 Euroopa riigi teadlasi, kes tegelevad eelkõige laste ja noorte uue meedia kasutuse uurimisega. (*EU Kids Online* kodulehekülg)

Rahvusvahelise uurimisvõrgustiku *EU Kids Online II* aruande järgi on Eesti lapsed interneti kasutuse ulatuse poolest Euroopa riikide hulgas esirinnas, hinnanguliselt kasutab umbes 96% Eesti 9-16 aastastest lastest iganädalaselt internetti (Livingstone et al 2011). Samuti selgub, et Eesti lapsed on tulemustes eespool digitaalsete oskuste suhtes, kus lastelt uuriti 8 erineva digitaalse oskuse kohta ning lapsed pidid vastama, milliseid nad nendest oskavad. Eesti laste tulemus oli 5,1, võimalikust 8-st, mis jätab Eesti lapsed 4-ndale kohale riikide võrdluses. (Livingstone et al 2011)

*EU Kids Online II* uuringus osalenud maade hulgas on keskmiselt kõige nooremad esimest korda internetti kasutavad lapsed Taanis ning Rootsis, kus see vanus on 7 aastat. Norras, Soomes, Hollandis, Inglismaal ning ka Eestis on selleks vanuseks 8 aastat. (Livingstone et al 2011) Ühtlasi selgus uuringus, et Eesti lastel on väga lai valik tegevusi, mida nad internetis teevad. Sellega kaasnevad omakorda aga ka suuremad võimalused riskide tekkeks *online*-keskkonnas. (Livingstone et al 2011)

Laste internetikasutus on *EU Kids Online II* kohaselt üsnagi mitmekesine. Suur hulk uuritavaid kasutab internetti koolitööde tegemiseks, mängude mängimiseks, videote vaatamiseks ja suhtlemiseks. Vähem laetakse internetti üles pilte, kasutatakse veebikaamerat ja failijagamislehekülgi ning kirjutatakse blogi. (Livingstone et al 2011) See, et suur hulk lapsi tegeleb internetis mängude mängimise, videote vaatamise ning suhtlemisega, näitab seda, et lapsed soovivad internetti suures osas kasutada meelelahutuslikel eesmärkidel.

Noorte hulgas on internetikasutuse puhul olulisel kohal sotsiaalmeedia kasutamine. *EU Kids Online II* tulemuste põhjal on 59%-l lastest olemas profiil sotsiaalmeedias. Oluline on märkida, et umbes veerandil nende hulgast on see profiil avalik, mis tähendab, et kõik huvilised võivad sellele ligi pääseda. (Livingstone et al 2011)

Noorte meediaeelistused on erinevad ning sõltuvad paljudest asjaoludest: keskkonnast, eeskujudest, võimalustest, vanusest jne. Sonia Livingtone (2002) on jaganud noored nende meediatarbimiseelistuste alusel nelja gruppi (Livingstone 2002): 1) Traditsionalistid, kes veedavad palju aega traditsioonilise meediaga ning ei kasuta eriti arvutit ega mängi arvutimänge. Sellesse gruppi kuuluvatel noortel pole kindlat eelistust ühe konkreetse meediumi suhtes, vaid neile meeldib nii televiisorit vaadata, ajakirju lugeda kui ka raadiost muusikat kuulata. 2) Vähesed meediatarbijad, kes ei veeda meediaga nii palju aega kui noored keskmiselt seda teevad, põhiliselt jälgivad meediumitest televiisorit. 3) Ekraani meelelahutuse austajad, kes veedavad enim aega ekraani ees, televiisorit vaadates ning arvutimänge mängides. 4) Spetsialistid, kes veedavad ühe kindla meediumiga rohkem aega kui teistega, näiteks raamatu-, arvuti- või muusikahuvilised.

### **1.3.2. Digitaalne lõhe ja kihistumine**

Meediakasutus sõltub paljus ka vajaliku tehnoloogia olemasolust. Pippa Norrise (2002) sõnul on informatsiooniajastul üheks laialdasemalt levinud probleemiks järjest kasvav digitaalne lõhe nende vahel, kellel on internet ning kellel seda ei ole. Norris (2002) toob välja uue mõiste – “digitaalsest lõhest tingitud informatsiooni vaesus”, mis tekib põhjusel, et väga palju vajalikku informatsiooni on internetti “ära kolinud” ning

internetiühenduseta inimestele see kättesaadav ei ole. Sama väidavad Lister ja teised (2009) öeldes, et informatsiooni ajastul ning tehnoloogia kiire arengu tingimustes on väga oluline ligi pääseda uue meedia poolt pakutavale ning digitaalne lõhe tekib interneti omajate ning mitteomajate vahel.

Ligipääs internetiühendusega arvutitele on väga oluline, kuna selle kasutamise tulemusena kasvavad informatsiooni, teadmiste, kommunikatsiooni või teiste sotsiaalselt väärtustatud hüvede levik. Sellise ligipääsu puudumine ja sellest tulenev “digibetism” (ehk digitaalne kirjaoskamatus) võib lõpuks viia lõhestunud ühiskonnani, kus on inforikkad ja infovaesed. (Carpentier 2003)

“Digitaalse lõhe” mõiste tähistab erinevust informatsiooni “omajate” ja “mitteomajate” vahel. See lõhe tuleb telefonide, personaalarvutite, internetile igipääsu ning oskuste ebaühtlasest jaotumisest. Selle põhjused võivad olla tingitud staatusest, haridusest, vanusest, soost, keelest, rassist, elukohast, etnilisest taustast või ka elustiilist ja motivatsioonist. Sellise lähenemise aluseks on normatiivne eeldus, et info- ja kommunikatsiooni tehnoloogiate (edaspidi IKT) kasutamine on ühtviisi kasulik kõikidele kasutajatele ning nende mittekasutamine halvendab inimeste toimetulekut tänapäevases ühiskonnas. Eelduse probleemiks on aga see, et inimesed ei ole oma IKT kasutamise harjumustes ega ka mittekasutamises ühetaolised, seega ei saa ka nende kasud olla täpselt samasugused. Samuti on selge, et selline lihtne liigitus kasutajateks ja mittekasutajateks ei aita meil mõista inimesi nende mitmekülgsuses. (Pruulmann-Vengerfeldt, Kalvet 2008: 14)

Interneti mittekasutajaid on kirjanduses liigitatud nelja peamisesse kategooriasse (Carpentier 2003):

- inimesed, kes arvutit ja interneti ei kasuta ega soovigi seda teha;
- inimesed, kes arvutit ja interneti ei kasuta, kuid sooviksid seda teha;
- inimesed, kes on arvutit ja interneti kasutanud, kuid loobunud sellest nendest sõltumatute asjaolude tõttu;
- inimesed, kes on arvutit ja interneti kasutanud, kuid loobunud sellest omal soovil.

Neile võib lisada veel täiendavalt (Carpentier 2003):

- inimesed, kes ei kasuta interneti, kuid saavad sellest kasu teiste inimeste kasutamise kaudu;
- inimesed, kes küll kasutavad interneti, kuid teevad seda väga piiratud teenuste osas.

Sarnaselt mittekasutajatele on ka interneti kasutajate rühmad väga erinevad ning interneti kasulikkus sõltub konkreetse inimese kasutusharjumustest, oskustest ja võimalustest.

Digitaalne lõhe on rohkem väljendunud Lõuna ning Ida-Euroopa riikides, kus lastel on vähem tõenäoline omada samasugust juurdepääsu arvutitele ning internetile, nagu seda teevad lapsed Lääne- ja Põhja- Euroopa riikides (Livingstone et al 2011). Eestis on internetikasutuse barjääradena välja toodud põhiliselt motivatsiooni- ning oskuste vajakajäämist, aga ka internetile ligipääsu puudumist (Pruulmann-Vengerfeldt, Kalvet 2008).

## **1.4. Laste meediapädevus**

Tänapäeval on meediapädevus pigem vajadus kui võimalus (Scheuer 2009, Ugur 2010 kaudu). Seda seepärast, et erinevaid meedieume on väga palju ning informatsioon liigub neid kanaleid pidi väga kiirelt ja pidevalt. Seega on keeruline olla kursis maailmas toimuvaga, ilma mõnda meediumit jälgimata ja meediumitest tulevatest sõnumitest aru saamata.

Sonia Livingstone (2004) defineerib meediapädevust ka kui võimalust ligi pääseda, analüüsida, hinnata ja luua uusi sõnumeid erinevates kontekstides.

Potteri (2001) sõnul on meediast tulevad sõnumid tihtipeale nii-öelda mitmekihilised ning nende sisu ei seisne alati selles, kui esmapilgul tunduda võib. Seepärast on väga oluline, et inimesed oleksid meediapädevad nendest sõnumitest aru saama ja neid enda jaoks lahti mõtestama. Meediapädevus koosneb mitmetest komponentidest, milleks on lugemisoskus, nägemisoskus ja arvutikasutamisoskus (Potter 2001). Seega inimene, kes ei oska lugeda, ei saa pabermeediast aru, inimene, kes ei mõista visuaali ja narratiivi kooslust, ei mõista

ka televisiooni ja filmi, ning inimene, kes ei oska arvutit kasutada, jääb eemale ühest kõige kiiremini arenevast ja pidevalt laienevast meediumist (Potter 2001). Potter (2001) ütleb ka seda, et meediapädevus ei koosne mitte ainult oskustest, vaid meediapädevuse mõiste alla kuulub ka vaatenurk ja arusaam, mida inimesed kasutavad meediast saadud informatsiooni ja sõnumite tõlkimiseks. Seega saab öelda, et mida rohkem on inimesel erinevaid meediapädevuse jaoks olulisi oskusi, seda paremini ta meediat mõistab.

Potter (2001) ütleb, et tugeva meediapädevuse ülesehituseks on vaja tööriistu ja toormaterjali. Sealjuures on tööriistadeks inimese oskused, toormaterjaliks aga meediast ja päriselust tulenev informatsioon. Kui inimesel on küll palju informatsiooni, aga puuduvad oskused selle mõistmiseks, ei suuda ta informatsiooni pädevalt tõlgendada. (Potter 2001) Meediasõnumite tõlgendamisel mängib tähtsat rolli inimese vanus ja eelnevad kogemused (Potter 2001). Seega rohkemate kogemuste ja mälestustega inimesel on lihtsam erinevaid meediasõnumeid tõlgendada ning analüüsida.

Meedia areng muudab varasemaid arusaamu meedia mõjudest. Internet muudab arusaamu nii kirjaoskusest, teadmistest, autoriteedist kui loomingulisusest (Kalmus 2008). Meediapädevus ei hõlma mitte ainult teadmiste ja loomingulisuse aspekti, vaid ka oskust meediat kasutada teadlikult ning kriitiliselt, saada aru meediatekstide olemusest ja neid targasti kasutada (Kalmus 2008).

Eestis ei suudeta meediasisu piisaval määral kontrollida, et see oleks lapsele üheselt sobiv, seega suurim roll lapse meediapädevuse arendamisel lasub lapsevanemal (Raag 2004, Käis 2011 kaudu). Sellest tulenevalt väidab käesoleva uurimuse autor, et asenduskodudes elavate laste meediapädevuses mängivad suurt rolli kasvatajad. Igasse asenduskodu peresse ei jagu kahjuks aga nii palju kasvatajaid, et suudetaks sarnaselt lapsevanematega jälgida, mida lapsed internetist või ka muudest meediumitest vaatavad ning kuidas igaüks neist nähtut tõlgendab.

## **Vanema roll uue meedia vahendamisel**

*EU Kids Online II* andmetel mängivad vanemad kesksel rollil lapse digitaalsete oskuste arendamisel. Uuringu põhjal jaotatakse vanemate roll viieks põhiliseks osaks (Livingstone et al 2011: 103):

- interneti kooskasutamine – lapsevanem on kõrval, kui laps on internetis, või isegi osaleb tegevustes, mida laps internetis teeb;
- aktiivne osalus – lapsevanem räägib lapsega erinevatest võimalustest ning ohtudest, mis internetis olemas on;
- piirav osalus – lapsevanem seab lapse internetikasutusele kas ajalised või tegevuselised piirangud;
- vaatlus – lapsevanem uurib tagantjärele, mida laps internetis teeb;
- tehnilised piirangud – lapsevanem kasutab tarkvara või filtreid, mis ei lase lapsel ligi pääseda teatud sisule.

Uurides antud töö käigus vanemliku vahendamise strateegiaid ning olulisust tuli välja, et varem ei ole uuritud seda, kas asenduskodudes töötavad kasvatajad täidavad vanemliku vahendamise funktsiooni teisiti ning kas nad üldse erinevaid strateegiaid kasutavad.

*EU Kids Online II* tulemuste põhjal selgub, et enamik vastanud lapsevanematest (70%) räägivad oma lapsega sellest, mida nad internetis teevad. See on ühtlasi ka levinuim viis, kuidas lastele uue meedia sisu vahendatakse. (Livingstone et al 2011: 104) 87% lapsevanematest kasutab mõnda järelvalve vormi, et jälgida või kontrolli all hoida seda, mida nende laps internetis teeb. Tulemustest saab järeldada aga seda, et koguni 13% ehk iga kaheksas lapsevanem ei kasuta laste sõnul ühtegi eelmainitud järelvalve vormidest. (Livingstone et al 2011: 104)

Kalmus ning Roosalu (2010) toovad välja, et praegune põlvkond lapsevanemaid on igal pool maailmas sarnases situatsioonis, kus nad peavad lastele uue meedia sisu vahendama, seal juures ei saa nad toetuda enda lapsepõlve kogemustele, kuna selline kogemus neil lihtsalt puudub (Kalmus, Roosalu 2010).

Eesti on 2008. aasta Eurobaromeetri uuringus paigutatud ühte gruppi riikidega, mille lapsevanemad on lastele meedia vahendamise suhtes üsnagi passiivsed. Passiivses rollis olevad lapsevanemad kasutavad võrreldes tulemuste keskmisega vähem kõiki erinevaid meedia vahendamise strateegiaid. Eestiga ühes grupis on postsotsialistlikud riigid. Võrreldes sotsiaaldemokraatlike riikidega on postsotsialistlikes riikides naiste osalus tööturul väga kõrge, kus ei ole ka eriti osalise töökoormusega valikuid. Selline olukord

jätab vanematele vähem aega ja energiat, et rakendada rohkem erinevaid strateegiaid oma laste *online* tegevuse jälgimiseks ning suunamiseks. (Kalmus, Roosalu 2010: 8) Seega kuna emad käivad palju tööl, siis ei ole võimalik neil alati jälgida, mida nende laps internetis teeb.

Kalmus ja Roosalu (2010) leiavad ka seda, et kui töötavad lapsevanemad osaleksid mõlemad ka aktiivselt lapsekasvatamises, oleks neil kasutada väga laiapõhjalisi teadmisi, et täita laste kasvatamisega seotud ülesandeid. Näiteks tuuakse välja, et traditsiooniliselt meeste eriala – tehnika kasutuse valdkond, võiks olla see, mis jääb isade vastutusele ning töötavad emad võiksid kasutada oma professionaalseid teadmisi, et vahendada lastele internetikasutust (Kalmus, Roosalu 2010: 5).

## **1.5. Bakalaureusetööle eelnenud seminaritöö kokkuvõte**

Antud bakalaureusetööle eelnes sügissemestril tehtud seminaritöö “Tartumaa asenduskodudes elavate kooliealiste laste meediakogemus”, mis hõlmas vaid ühte asenduskodu ning mille uurimismeetod oli erinev käesolevast. Siinkohal tuuakse ära kokkuvõtte seminaritööst.

Seminaritöö käsitles Tartu Mäe-kodus elavate laste senist meediakogemust ning teadlikkust erinevatest meediumitest ning nende erinevatest kasutusvõimalustest. Eesmärgiks oli leida vastused neljale suuremale küsimusele – millised on Tartumaa asenduskodudes elavate kooliealiste laste meediaeelistused; millest need eelistused sõltuvad; kas asenduskodudes elavad lapsed on meediarikkamad või meediavaesemad, kui tavaperedes elavad lapsed; kui paljusid erinevaid meediume asenduskodudes elavad lapsed teavad ning kui palju on nad erinevate võimalustega kursis.

Seminaritöös kasutati meetodina ankeetküsitlust (Lisa 2), millele vastasid 10 kooliealist last, 5 poissi ning 5 tüdrukut, kes elavad Tartu Mäe-kodus.

Tulemused näitasid, et nimetatud asenduskodus elavatel lastel on erinevate meediumite kasutuskogemus olemas ning informatsiooni kättesaadavus on neil olemas. Nende meediatarbimine sõltub enim sellest, kui võrd on nad ise sellest huvitatud ning kas nad tahavad meediatarbimisele oma aega panustada.

Laste meediatarbimine on võrdlemisi mitmekesine ning enamus Mäe-kodu lastest on erinevate meediumitega kasvõi minimaalselt kokku puutunud. Kõige rohkem hindavad uuringus osalenud lapsed interneti ja televisiooni. Need on eakohased eelistused, kuna pakuvad palju meelelahutuslikku ning suhtlemist võimaldavat sisu.

Seminaritöö tulemused innustasid teema jätkuvale uurimisele mitmetes erinevates asenduskodudes, mis realiseeruski käesolevas bakalaureusetöös.

## II Uurimisküsimused ja eesmärgid

Antud uurimustöö käigus toimunud küsitluse ja selle analüüsi eesmärk on välja selgitada, kas asenduskodudes elavatele lastele on meedia vahendusel edastatav informatsioon hästi kättesaadav. Samuti on eesmärgiks uurida, millised on asenduskodudes elavate laste meediatarbimise eelistused ning kas neid saab üldistada või olenevad eelistused iga lapse individuaalsusest.

Püstitatud küsimused on järgmised:

1. Milline on Tartu linna asenduskodudes elavate kooliealiste laste meediakasutus?
  - Mida meeldib lastele erinevatest meediumitest kõige rohkem jälgida?
2. Millest sõltub meediakasutus: kas eelistusest või kättesaadavusest?
3. Milliseid erinevaid meedie asenduskodudes elavad lapsed teavad ning kui palju on nad erinevate võimalustega kursis?

## III Meetod ja valim

Antud peatükis selgitatakse uurimismeetodite valikut, uuringu läbiviimise põhimõtteid ja erinevaid etappe. Seejärel antakse ülevaate intervjuude valimist ja sellest, kuidas antud valim moodustus.

### 3.1. Meetod

Käeolevale bakalaureusetööle eelnes seminaritöö (Jänes 2012), milles tehtud pilootuuring andis mõista, et mõningaid uurimismeetodeid tuleb muuta, et adekvaatsemaid tulemusi saada. Seminaritöös kasutatud kvantitatiivuuringu asemel kasutati bakalaureusetöös kvalitatiivuuringut. Meetoditeks olid rühmaintervjuu, mis viidi läbi asenduskodudes elavate kasvandikega ning süvaintervjuu, mis viidi läbi asenduskodude töötajatega.

Rühmaintervjuu on lastega intervjuu tegemiseks hea meetod, kuna grupis rääkimine julgustab intervjuus osalejaid uurija poolt valitud teemal rääkima ning arutlema (Krueger, Casey 2009). Sobiv on antud meetod ka seepärast, et võimaldab säilitada uuringus osalenute keelekasutuse eripära ning aitab anda inimestest, sündmustest või ilmingutest tervikliku, rikka ja detailiderohke pildi (Laherand 2008). Ühtlasi annab selline uurimismeetod hea võimaluse koguda andmeid loomulikus õhkkonnas, kus lapsed saavad vabalt vastata, arutleda ning ka omavahel mõtteid vahetada.

Autori hinnangul on parimaks käsitletava teema uurimisviisiks semistruktureeritud intervjuude läbiviimine nii laste kui töötajate puhul. Selliseid intervjuusid iseloomustavad järgmised tunnused (Vihalemm 2011):

- küsitluskavad on planeeritud teemade ja võtmeküsimuste kaupa, kuid küsimuste sõnastus ja järgnevus on vaba;
- semistruktureeritud intervjuu on piisavalt paindlik ja võimaldab ka süstemaatilist analüüsi, sest teemad-võtmeküsimused on samad;
- erinevaid semistruktureeritud intervjuusid ei pruugi olla võimalik üks-üheselt võrrelda, kuna teemaarendused võivad eri respondentide puhul olla erinevad ning seega pole kõik respondendid olnud nii-öelda võrdsetes tingimustes;

- seda tüüpi intervjuuga kogutud teave sobib põhjuslike seoste leidmiseks, seletavaks uuringuks.

Bakalaureusetöö raames viidi läbi kolm rühmaintervjuud ja kolm süvaintervjuud: igas asenduskodus viie lapsega rühmaintervjuu ning igas asenduskodus ühe töötajaga süvaintervjuu. Kokku intervjueriti viitteist last ja kolme töötajat. Lastega intervjuud kestsid umbes 15 minutit ning töötajate intervjuud kestsid umbes 10 minutit.

Töös ei kasutata intervjueeritavate nimesid, et tagada nende anonüümsus. Igale intervjueeritavale anti kood: näiteks on 14-aastase poisi kood P14, 17-aastase tüdruku kood T17. Kuna mõned lapsed on samaealised, siis on eristamiseks koodi lõppu lisatud .2, näiteks P15.2. Üks nimi, mida lapsed omavahelises vestluses kasutasid, on transkriptsioonis muudetud. Töö lisades (Lisa 3 ja Lisa 4) on välja toodud ka rühmaintervjuu ning süvaintervjuu kavad.

## **3.2. Valim**

Valimi moodustamise kriteeriumiks oli tingimus, et intervjueeritavad noored elaksid ööpäevaringselt mõnes Tartu linna asenduskodus ning oleksid kooliealised (7-18 aastat). Küsitletavate sugu ei olnud antud uuringu seisukohalt tähtis. Teise osa valimist moodustasid asenduskodude töötajad, kes lastega igapäevaselt tegelevad.

Uuringu valimisse kuulusid Tartu Mäe-kodus, Koidu Keskuses ning Käopesa lastekodus igapäevaselt elavad kooliealised lapsed. Igast asenduskodust valiti juhuslikkuse alusel viis last, kes sobisid vanuselise kriteeriumiga.

Koidu Keskus tegutseb lastekoduna alates 1996. aastast ning praegusel hetkel elab seal üheksa last ([www.koidukeskus.ee](http://www.koidukeskus.ee)). Antud töö valimis küsitleti Koidu Keskuse viit last, kes kõik olid poisid vanuses 14-18 aastat.

Tartu Väikelastekodu Käopesa asutati juba 1950. aastal ja alates 1978. aastast hakati lastekodusse võtma ka puuetega lapsi. Praeguseks on Käopesa kujunenud kinnise tegutsemisega lasteasutusest orbude ja vanemlike hoolitsuseta, raske ja sügava puudega

laste kasvatamise, hooldamise, õpetamise ning laste arendus- ja taastusraviga tegelevaks lahtiseks asutuseks ([www.kaopesa.ee](http://www.kaopesa.ee)). Käopesas kasvab praegu 55 last, kellest vaid viis on päris terved lapsed, ülejäänud on erinevate erivajadustega. Antud töö valimis oli sellest asenduskodust viis last vanuses 8-18 aastat: neli poissi ja üks tüdruk. Kõik intervjueeritavad olid erivajadustega.

Mäe-kodu on vanemliku hoolitsuseta lastele mõeldud asenduskodu, kus kasvab kahes lasteperes 23 kasvandikku vanuses 4-21 aastat. Mäe-kodu tegevuse põhieesmärgiks on pakkuda püsivat asenduskodu orbudele ning vanemliku hoolitsuseta lastele ja noortele vanuses 3-18 eluaastat (õpingute jätkamise korral kuni õpingute lõpuni) ([www.vahtraleheke.ee](http://www.vahtraleheke.ee)). Antud töö valimis oli sellest asenduskodust samuti viis last, vanuses 11-17 aastat, kellest kolm olid poisid ning kaks tüdrukud.

Tabel 1. Valim 1. Asenduskodude kasvandikud.

<b>Intervjueeritava kood</b>	<b>Sugu</b>	<b>Vanus</b>	<b>Asenduskodu</b>
P14	Poiss	14	Koidu Keskus
P15	Poiss	15	Koidu Keskus
P16	Poiss	16	Koidu Keskus
P17	Poiss	17	Koidu Keskus
P18	Poiss	18	Koidu Keskus
P8	Poiss	8	Käopesa
P15.2	Poiss	15	Käopesa
P16.2	Poiss	16	Käopesa
T17	Tüdruk	17	Käopesa
P18.2	Poiss	18	Käopesa
T11	Tüdruk	11	Mäe-kodu
P17	Poiss	12	Mäe-kodu
P13	Poiss	13	Mäe-kodu
T13	Tüdruk	13	Mäe-kodu
P17	Poiss	17	Mäe-kodu

Tabel 2. Valim 2. Asenduskodude töötajad.

<b>Intervjueeritava kood</b>	<b>Amet</b>	<b>Asenduskodu</b>
N1	Kasvataja	Koidu Keskus
N2	Vanemkasvataja	Käopesa Lastekodu
N3	Kasvataja	Mäe-kodu

### 3.3. Tulemuste analüüs

Kõik toimunud intervjuud salvestati diktofoniga ning seejärel need transkribeeriti. Uurimistulemuste analüüsimiseks kasutati kvalitatiivset sisuanalüüsi, kus pöörati enim tähelepanu tekstide tähenduslikule sisule (Kracauer 1952). Intervjuude analüüsimiseks kasutati eelkõige vertikaalset analüüsimeetodit (*cross-case analysis*), mille eesmärgiks on läbivate teemade leidmine, mustrite väljaselgitamine ning ühtlasi mitme juhtumi samaaegne analüüs. Osaliselt kasutati ka horisontaalset analüüsimeetodit (*case-by-case analysis*), mille eesmärgiks oli uurida ühe vastaja vastuseid läbi terve intervjuu (Masso, Taur 2012).

Kvalitatiivanalüüsi puhul kogutakse kokku ühe konkreetse teema kohta kolmest intervjuust kõik tekstiosad ning võrreldakse ühte küsimust erinevate asenduskodude intervjuude lõikes. Üldistuste tegemiseks võrreldi ka sama asenduskodu laste vastuseid läbi kõigi intervjuude.

## **IV Tulemused**

Antud peatükis tuuakse välja uuringu käigus selgunud tulemused vastavalt teemaplokkidele.

### **4.1. Meediumite kättesaadavus lastele**

Antud alapeatükis analüüsitakse informatsiooni, mis on saadud erinevate asenduskodude kasvatajatega tehtud intervjuudest. Siin püstitati küsimus, kui hästi on erinevad meediumid lastele kättesaadavad ning millised piirangud on neile seatud. Vastustest selgus, et teatud piirangud on seatud igas asenduskodus interneti ning televiisori kasutusajale.

Järgnevalt on välja toodud meediumite kättesaadavus ning piirangud iga asenduskodu kohta eraldi:

#### **Koidu Keskus**

Koidu Keskuse kasvataja sõnul on asenduskodus kindel aeg, millal lapsed saavad vaadata televiisorit ning ligipääsu internetile. See on lubatud kell 14.30 – 22.30. Koidu Keskuses on olemas üks televiisor, mis asub elutoas ja kus kõik koos seda jälgida saavad. Samuti on majas üks ühiskondlikus kasutuses olev arvuti ning mõnedel lastel on ka isiklikud arvutid.

Lastele pole kehtestatud muid piiranguid arvutis olemise või televiisori vaatamise kohta kui üldised piir-ajad meediumitele ligipääsu suhtes. Seega võivad lapsed kokkulepitud aja jooksul seda vabalt teha nii kaua kui soovivad.

Ajakirjadest käib Koidu Keskusesse kasvataja sõnul ajakiri Sotsiaaltöö, kuid seda lapsed väidetavalt eriti ei loe. Ajalehtedest ei käi Koidu Keskusesse ühtegi väljaannet.

## **Käopesa**

Käopesa Lastekodus on kasvataja sõnul olemas kokkulepped ja reeglid televiisori vaatamiseks ja interneti kasutamiseks. Käopesa Lastekodus on üks avatud tuba, kus kõik koos televiisorit vaatavad. Mõnedel lastel on ka oma toas televiisorid.

Televiisorit saavad vaadata need koolilapsed, kellel on koolis antud ülesanded õpitud ning erinevates huviringides käidud. Konkreetset ajalist piirangut, kui kaua järjest televiisorit vaadata või kui mitu tundi päevas seda teha tohib, Käopesa Lastekodus kehtestatud pole.

Internetikasutuse kohta ütleb Käopesa Lastekodu kasvataja, et terve asutuse peale on üks ühiskasutuses olev arvuti, mida kõik kasutada saavad. Osadel lastel on samuti isiklikud arvutid oma toas. Nagu teleri vaatamise kohta pole ka interneti puhul määratud kindlaid ajalisi piiranguid.

Käopesa Lastekodus on kindlaksmääratud öörahu kellaaeg, see on kell 23. Peale seda aega ei või vaadata televiisorit ega olla internetis. Kasvatajad jälgivad internetikasutust – kontrollitakse, milliseid lehekülgi internetis külastatakse ning milliseid mängu mängitakse, et kaitsta noori erinevate *online* keskkonna riskide eest.

*N2: [...] Et kasvatajal on ikkagi pilk peal nagu, et, et... kus ta seal täpselt käib ja mis ta seal teeb, et see on nagu kontrolli all ikkagi, et nad ei langeks mingisugusesse... noh, igasuguseid asju ju on.*

Paberajakirjandusest käib Käopesa Lastekodus ajakiri Jalka, mida kasvataja sõnul mõned jalgpallihuvilised poisid loevad. Ajalehtedest käib igapäevaselt Postimees, mis on ka lastele vabalt kättesaadav, kuid kasvataja sõnul lapsed ajalehte ei loe.

## **Mäe-kodu**

Mäe-kodu kasvataja sõnul on majas seatud piirangud televiisori vaatamiseks ning interneti kasutamiseks. Majas on kokku neli televiisorit ning seega on lastel võimalik vaadata soovikohast saadet. Kasvataja sõnul tohivad lapsed televiisorit vaadata siis, kui seda ise soovivad. Muud kindlat ajalist piirangut peale öörahu algusaja õhtul kell 23 neil pole. Siis pannakse televiisor kinni. Siiski on võimalik kasvatajatega kokku leppides mõnikord ka kauem televiisorit vaadata, kui mõni film lõpeb hiljem kui kell 23.

*N3: [...] aga muidugi kui on mingi film, siis kasvatajaga kokku leppides saab ikka lõpuni vaadata...*

Interneti kasutamist reguleeritakse Mäe-kodus ajaliste piirangutega. Suuremad lapsed, kes käivad juba koolis, saavad kasvataja sõnul arvutis olla tund aega päevas ning eelkooliealised võivad arvutis olla umbes 15-20 minutit. Asenduskodu peredes on kasutusel mõned ühiskasutuses olevad sülearvutid ning lastel oma isiklikke arvuteid ei ole.

Paberajakirjandusest käivad Mäe-kodus ajalehed Postimees ning Äripäev. Mõlemad on ka lastele vabalt kättesaadavad ning kasvataja sõnul neid mõlemaid mõnikord ka loetakse.

## **4.2. Fookusgrupiintervjuude tulemused**

Antud alapeatükis antakse ülevaade läbiviidud rühmaintervjuude tulemustest. Tulemustes selgub, kui palju lapsed erinevaid meediumeid kasutavad ning kui palju nad erinevatest võimalustest teadlikud on.

### **4.2.1. Trükimeedia**

Sõna “meedia” iseenesest on lastele üsnagi tuttav. Nad eeldasid, et meedia kaudu saab “asju teada” ja selle kaudu liigub informatsioon. Sõna “meedia” seostati ükskõik millisest allikast tulevate uudistega. Vastused “igasuguste asjade” ja “uudiste” vahel jagunesid teadjate vahel umbes pooleks. Umbes neljandik vastanutest pakkus sõna “meedia“ kohta, et “ehk on see telekas või arvuti”. Mõned lapsed ei vastanud antud küsimusele, mida sõna “meedia” võiks tähendada.

*P18: Igasugused asjad nagu...*

*P16: Uudised põhiliselt vist mul on tunne.*

*P17: Kõik, mis maailmas toimub põhimõtteliselt, selle kaudu saab teada kõiki asju.*

*P15: Ükskõik, mis nagu ilma peal toimub...*

*P15.2: See tuleb nagu, see on igasugused asjad, mida me teame.*

*P18.2: Noo, see on nagu ...see on nagu uudised ja asjad, mida me kuuleme ja näeme.*

## **Paberajalehed**

Laste senised harjumused paberajalehtede lugemisel on olnud küllaltki vähesed. Vaid paar last mainisid, et nad vahepeal loevad ajalehte. Üks vastanutest tõi välja, et loeb ajalehte siis, kui satub maale. Ühelgi lapsel polnud kindlat harjumust regulaarselt ajalehti lugeda. Põhjusena toodi välja eelistus informatsiooni televiisorist ammutada või öeldi, et internetist saab kõik vajaliku teada.

Teati nimetada mitmete erinevate ajalehtede nimetusi. Enim mainisid asenduskodude lapsed ajalehte Postimees, kuid vastuste hulgas olid ka ajalehed Õhtuleht, Eesti Ekspress, Eesti Päevaleht, Äripäev, Lõunaleht ning Saateleht (ilmselt pidades silmas saatekava lugemist).

Koidu Keskuses toimunud arutelu käigus selgus, et sealsed lapsed peavad ajalehti usaldusväärseks informatsiooniallikaks vaatamata sellele, et nad ise regulaarselt ajalehti ei loe.

*P16: Ei loe jah koguaeg, aga ajalehes on kõige rohkem nagu uudiseid või nii, kõige paremad kuidagi...*

Uudiseid vahendavatest internetilehekülgedest teadsid Koidu Keskuses elavad lapsed põhilisi suuremaid uudisteportaale nagu Postimees *online*, Delfi, Elu24 ja Õhtuleht. Harjumused nende lugemisel on aga erinevad – näiteks ütles üks poiss, et “noo ikka iga õhtu lasen pilguga üle kõik...” (P18), teine aga vastas, et “mina kaa mõnikord loen nendest midagi, kui meelde tuleb...” (P14).

## **Ajakirjad**

Üheski kolmest uuringus osalenud asenduskodust ei olnud lastel regulaarset harjumust ajakirju lugeda. Kõigist vastanutest tõid vaid paar last välja selle, et nad on mõnikord ajakirju sirvinud. Üks neist tõi välja, et loeb ajakirju maal käies ning teine teatas, et pigem vaatab ta ajakirjadest reklaame.

*P18.2: [...] mingeid reklaame seal vahepeal vaatan, aga muidu nagu... jah.*

Ülejäänud lapsed ütlesid, et ajakirju nad ei loe.

Kuigi lastel polnud eriti palju kogemust ajakirjade lugemisel ning endi sõnul nad enamasti neid ei loe, teadsid enamus küsitletuist siiski ajakirjade pealkirju nimetada. Kõige rohkem ning esimesena tuli lastele meelde Kroonika. Peale selle toodi ajakirjadest välja Pere ja Kodu, Jahimees, Naisteleht ning jalgpalliajakiri Jalka. Paar last ei osanud välja tuua ühtegi ajakirja. Kokku nimetati viit erinevat ajakirja.

Intervjuudest ei selgunud, mida meeldib lastele ajakirjadest lugeda, sest üldiselt oli ajakirjade lugemisharjumus peaaegu olematu.

#### **4.2.2. Raadio**

Uuringu käigus selgus, et raadio kuulamise harjumus on kõigis uuringus osalenud asenduskodude kasvandikel tugev.

Küsimusele, kas raadiot üldse kuulatakse, oli enamasti vastuseks kindel jah. Vastuste hulgas oli ka sõna “ikka”. Vaid paar last ütlesid, et nad eriti raadiot ei kuula. Üks poistest ütles, et tal käib raadio isegi siis, kui ta parasjagu ise oma toas ei ole.

*P13: Jaa, mul käib seal oma toas praegu ka.*

Lapsed oskasid nimetada päris mitmeid erinevaid raadiojaamasid. Paljusid olid nad ise kuulanud, mõnede kohta olid nad kusagilt kuulnud, et “midagi sellist peaks olema olema”. Kolmes asenduskodus tehtud intervjuude peale kokku oli vaid kaks last, kes raadiojaamadest vähem teadsid. Enim nimetati *Power Hit Radiot*. Välja toodi ka Raadio Elmar, Sky Plus, Star FM, Raadio Uuno, Spin FM, Sun FM, Kuku Raadio ning Raadio 2. Seega nimetasid lapsed kokku üheksat erinevat raadiojaama.

Küsimusele, mida lastele raadiost kuulata meeldib, vastati, et raadiost kuulatakse põhiliselt muusikat. Üks vastanu nimetas ka paari meelelahutuslikku saadet, mida talle mõnikord kuulata meeldib. Kõigis kolmes asenduskodus olid raadio kuulamise põhjused

ja harjumused üsna sarnased. Mäe-kodus oli üks poiss isegi imestunud, et mis saateid raadiost üldse tuleb, sest tema meelest pidi raadio olema ikkagi muusika kuulamiseks.

*P17: Misasja,.. saateid? Eeei, muusika jah...*

Paari Käopesa asenduskodus elava erivajadusega lapse jaoks tähendaski raadio muusikat. Seda kõrvutati ja seostati CD-plaadi või MP-3 mängijaga.

*P16.2: Mina kuulan muusikat. Mul on see üks plaat, mis mul mängib... Alles panin sinna sisse, koguaeg nüüd mängib mul.*

Kuigi raadiojaamasid teati päris palju ning raadiot kuulati tihti, pole siiski see kuulamine eriti süstemaatiline. Seda ei tehta laste sõnul kindlatel aegadel, vaid siis, kui midagi muud teha pole, näiteks igavuse peletamiseks kõndides ning muul ajal meele lahutamiseks.

### **4.2.3. Televisioon**

Kõik informandid, kellega Käopesas ja Mäe-kodus räägiti, andsid teada, et televiisori vaatamine on laste seas laialt levinud. Vastajad ütlesid kindlalt, et nad vaatavad televiisorit ja teevad seda enda hinnangul üsna palju. Koidu Keskuses ütlesid noored, et vaatavad telerit küll, kuid mitte igapäevaselt ning vaid siis, kui kavas leidub midagi huvitavat või kui televiisorituppa satuvad.

*P18: Kui satub midagi huvitavat, siis ikka vaatan, kui ei satu siis ei vaata. Et päris nii nagu igapäevane ei ole tegelt.*

Telekanalite kohta omasid asenduskodudes elavad lapsed üldiselt sarnast informatsiooni. Teati nimetada enamuse eestikeelseid kanaleid. Üks noor tõi välja, et kuigi tegelikult olevat telekanaleid küll väga palju, kuid asenduskodus on vaid mõned nendest.

*P18.2: Muidu on palju kanaleid küll, meil siin ainult mõned.*

Üheski asenduskodus ei mainitud välismaiseid telekanaleid. Kõigis intervjuudes mainisid lapsed esimesena Kanal 2, seejärel nimetati TV 3, Kanal 11, Kanal 12, TV 6, ETV ning ETV 2. Üks vastanutest teadis ka, et nende majas peaks üks multifilmikanal olema, kuid

talle ei meenunud konkreetse kanali nimi. Seega kokku mainisid lapsed kaheksat telekanalit.

Lapsed ei öelnud konkreetselt, mitu tundi päevas nad televiisorit vaatavad, kuna nad ei tegevat seda regulaarselt. Laste sõnul oleneb telerivaatamine eelkõige tujust, sellest, mis parajasti teha on vaja ning kas telerist üldse midagi tuleb. Ehkki ei osatud täpset telerivaatamise tundide arvu nimetada, pakuti enda hinnangul, et telerit vaadatakse üpris palju. Oli ka neid lapsi, kes hindasid oma televisiooni jälgimist pigem väheseks ja ütlesid, et televiisorit vaadatakse vaid õhtuti koos teistega.

*P15.2: Koos siin kõik õhtul vaatame nagu, palju ei vaatagi...*

Asenduskoduti olid saadete vaatamise eelistused erinevad. Pikemalt arutleti seriaalide “Pilvede all” ja “Ühikarotid”, saatesarja “Kaks kanget” ning nn. “seebikate” üle. “Pilvede all” oli Käopesas elavate laste sõnul nende üks suuri lemmikuid ning seda vaadati koos õhtuti telekatoas. Serial “Ühikarotid” sealsetele lastele nii väga ei meeldinud.

*P18.2: Mulle see (“Ühikarotid” – autor.) ka enam ei meeldi, alguses oli enam-vähem, aga nagu nüüd jah... Alguses nagu vaatasin, aga jah... minu jaoks nagu ei sobinud.*

Mäe-kodus elavate tüdrukute põhiliseks lemmikuks olid erinevad armastusseriaalid, sealsed poisid tõid oma lemmikuna välja animaseriaali “Simpsonid”. Lapsed nimetasid saadetest veel “Heeringas Veenuse õlal”, “Kodutunnet” ning “Suurt lotokolmapäeva”. Uudistesaadetest mainiti “Reporterit”. Käopesas elavad lapsed ütlesid, et nad vaatavad televiisorist mõnikord uudiseid, kuid nad ei maininud, millist uudistesaadet täpselt jälgivad.

#### **4.2.4. Internet**

10 last 15st intervjueeritavast ütlesid, et nad käivad iga päev internetis ja tegelevad seal erinevate meelepärase tegevustega. Vaid üks kõigist küsitletud lastest ütles, et ei käi eriti internetis.

Uurimise käigus selgus, et internetis saavad lapsed käia erinevalt, sõltuvalt piirangutest, mis nende asenduskodus kehtestatud on. Koidu Keskuses elavad noored ütlesid, et need, kes omavad isiklikku arvutit võivad internetis olla nii palju kui ise soovivad. Käopesas elavad lapsed tohivad enda sõnul internetis viibida vastavalt oma soovile, kuid tegelikkuses ei ole nad seal enda sõnul eriti palju. Mäe-kodu kasvandikud vastasid, et nemad on internetis tund aega päevas, kuna niisugune on kodukord.

Internetikasutuse osas tulid asenduskoduti välja mõningased erinevused. Mäe-kodus ning Koidu Keskuses eelistati internetis eelkõige sõpradega suhelda ning palju mängida. Nimetati ka *Facebook*'i, kus saavat nii suhelda kui mängida. Üks vastanutest ütleski, et veedab kogu selle aja, millal ta internetti kasutab, *Facebook*'is olles.

*P18: Mina istun aind Facebook'is.*

Kõigil Mäe-kodu ning Koidu Keskuse kasvandikel oli ka *Facebook*'i konto olemas. Nooremad lapsed eelistavad *Facebook*'is mängida, vanemad lapsed suhtlevad kaaslastega. Vaid üks laps tõi välja tõsiasja, et internetti saab kasutada ka kooliasjade tegemiseks ja materjali otsimiseks. Peamiselt üritati oma internetis olemise aega kasutada meelelahutuslikel eesmärkidel.

Käopesas elavad erivajadustega lapsed ütlesid, et kuulavad internetis pigem *YouTube*'is muusikat ning mängivad mõnikord mängu. Üks laps avaldas, et talle meeldib mõnikord internetist ilmateadet vaadata. *Facebook*'ist ollakse küll kuulnud ja teatakse, mis see on, kuid enda sõnul nad selle vastu suurt huvi ei tunne. Üks poiss vastas, et kui tal on vaja, siis ta saadab kirju tavapostiga ning interneti teel ta inimestega ei suhtle.

*P18.2: Ja siis mina nagu kuulan eestikeelseid lugusid seal, mulle hästi meeldib YouTube'ist nagu erinevat Eesti muusikat kuulata. Mõnikord vaatan seal mingeid teisi asju ka, aga eriti väga ei oska, aga proovin ikka igast mingeid mängusid seal ja... Aga internetis ma seal täpselt nagu midagi ei tee otseselt. Ei ole nagu otseselt mingit sellist suhtlemist või sellist, ma pole nagu teinud eriti nagu. Mul endal pole mingit sellist asja ka nagu Facebook või midagi sellist, aga sellest pole hullu.*

*P15.2: Ja vahepeal ma olen hommikul arvutis käind ja vaatand, käin seal ilmajaam.ee'st ja vaatan seal ilma ka, et mis ilm tuleb.*

*P18.2: Ma rohkem saadan nagu postiga kirju, kui vaja on, aga muidu mitte nagu eriti jah, arvuti kaudu ma ei suhtle inimestega.*

Kui lastelt uurida, kas nad saavad olla arvutis nii palju nagu soovivad, siis Käopesa ning Koidu Keskuse lapsed ütlevad, et nad saavad olla küll nii palju nagu soovivad. Nende kodudes pole ka konkreetset ajalist piirangut, mitu tundi võib päevas arvutis olla. Samas Mäe-kodus elavad lapsed, kellel kõigil on piiranguks üks tund päevas arvutis olla, arvavad, et seda on vähe ning, et nad ei saa olla arvutis nii kaua kui sooviksid.

## V Järeldused ja diskussioon

### 5.1. Asenduskodukasvandike meediakasutus ja eelistused

Meedia kui meelelahutaja kuvand on levinud ennekõike noorte hulgas (Tubli et al 2003). Ka asenduskodudes elavate kooliealiste laste meediaeelistused on valdavalt meelelahutusliku sisuga. Kõikjalt uuritakse, vaadatakse, loetakse ja kuulatakse pigem meelelahutusliku sisuga saateid ning sõnumeid.

Kõige rohkem meeldiva meediumina toovad lapsed välja televisiooni ja interneti, see kumb rohkem meeldib, oleneb juba lapsest endast, kas lapsel on midagi internetis teha ja seal meelt lahutada või meeldib pigem televiisorist näiteks “seebikaid” vaadata, nagu lapsed neid ise nimetavad. Need, kelle lemmikuks on internet, toovad internetikasutuses põhiliselt välja just teistega suhtlemise ning erinevate mängude mängimise. Ka *EU Kids Online II* toob välja selle, et suur hulk uuritavaid kasutab internetti mängude mängimiseks, videote vaatamiseks ja suhtlemiseks (Livingstone 2011).

Rahvusvahelise uurimisvõrgustiku *EU Kids Online II* aruande järgi on Eesti lapsed interneti kasutuse ulatuse poolest Euroopa riikide hulgas esirinnas, hinnanguliselt kasutab umbes 96% lastest iganädalaselt internetti (Livingstone et al 2011). Sarnane oli tulemus asenduskodudes elavate laste seas, kus 15st lapsest vaid üks ütles, et ta eriti internetti ei kasuta. Seega suur enamus lastest kasutab regulaarselt ning igapäevaselt internetti.

Kui *EU Kids Online II* uuringus selgus, et Eestis kasutavad lapsed esimest korda internetti keskmiselt 8 aastaselt (Livingstone et al 2011), siis asenduskodudes elavatest lastest käivad kasvatajate sõnul internetis ka eelkooliealised lapsed. Kasvatajate sõnul ei tee nad seda küll palju, kuid neil on see võimalus olemas. Seega on lastel juba väga varakult võimalus tutvust teha erinevate võimalustega, mida internet pakub.

Ühe osa valimis olevate laste puhul tundus olevat internet vähem tähtis. Käopesa Lastekodus elavad erivajadustega lapsed ei veeda enda sõnul internetis väga palju aega. Samuti ei tegele nad seal selliste tegevustega, nagu teistes asenduskodudes elavad lapsed, milleks olid sõpradega suhtlemine ja mängude mängimine. Kuigi Käopesas elavad lapsed

küll käisid internetis, siis ei olnud see nende jaoks nii oluline kui teistes asenduskodudes elavate laste jaoks ning nad ei veetnud seal nii palju aega.

Kõigis kolmes asenduskodus oli täheldatav sarnane tendents, mis näitas, et noorte meediaeelistustes on ajalehed ja ajakirjad viimasel kohal. Samuti olid nende harjumused trükimeedia lugemisel äärmiselt väikesed. Erinevaid paberajalehti ja ajakirju osati üsnagi vähe nimetada. Intervjuudes asenduskodude töötajatega ilmnes, et kui ülejäänud meedialiikidele on lastel üsna hea ligipääs, siis ajalehti ning ajakirju asenduskodudesse eriti ei käi. Ilmselt parandaks olukorda see, kui asenduskodudesse oleks tellitud rohkem paberajakirjandust. Võib arvata, et lastele on olulised ka eeskujud – nagu näiteks täiskasvanud inimesed, kes trükitud väljaandeid nende silme all loeksid. See võiks tõsta laste huvi trükimeedia vastu.

Hetkel võib väita, et lapsed teavad ja oskavad nimetada vaid selliseid ajalehti ning ajakirju, millest nad on kuulnud kas elades eelmises elukohas, maal viibides või asenduskodudes olevate väheste ajalehtede hulgas. Puudub teadmine tegeliku erakordselt laiahaardelise trükimeedia olemasolust.

Lapsed ei kasuta erinevaid meedieid informatsiooni saamiseks või selle vahetamiseks. Informatsiooni ammutamine meediumitest on pigem juhuslik kui taotluslik, kuna trükimeediat tarbitakse vähesel määral, televiisorist vaadatakse põhiliselt meelelahutusliku sisuga saateid, raadiost kuulatakse valdavalt muusikat ning internetis veedetakse aega suhtlemise ning meelelahutuse eesmärkidel. Oli harv juhus, et mõni vastanutest oleks öelnud, et nad regulaarselt uudiseid loevad. Põhiliselt kasutavad asenduskodudes elavad kooliealised lapsed meedieid suhtlemiseks ning erineval moel meelelahutuseks.

Võib öelda, et asenduskodudes läbiviidud uuring näitas, et üheski asenduskodus ei jälgi lapsed regulaarselt paberajakirjandust, nende eelistuseks on peamiselt internet ning televisioon.

## 5.2. Meediakasutuse mõjutajad

Meediakasutuse eelistused sõltuvad lastel mitmetest asjaoludest. Üldistatult saab öelda, et asenduskodudes elavate laste valikud on küllaltki ootuspärased, kuna televiisori vaatamine ning internetis mängimine ja suhtlemine on eakohased eelistused. 2007. aastal toimunud Tallinna noorte uurimuses osalenute hinnangud erinevate tegevuste tähtsusele nende elus selgitas välja, et kõige tähtsamate tegevuste hulka kuulus ka suhtlemine sõpradega (Taru *et al* 2008), mis on ka asenduskodudes elavate laste üheks kindlaks eelistuseks.

Vastates küsimusele, millest nende meediatarbimine oleneb, ütlesid lapsed näiteks, et tavaliselt sõltub see tujust ning ka sellest, mida keegi teine ehk vaadata tahab. Samuti olenevad meedia eelistused kaaslastest, kellega koos asenduskodus elatakse, koolikaaslastest ning nende muljetest ühe või teise meediumi kohta. Telerist eelistatakse vaadata saateid, mis on hingelähedased, seostudes sarnase eluga nagu neil enestel. Näiteks töid Käopesas elavad lapsed omale meeldivana välja saate “Kodutunne”. Selles seriaalis käsitletavast teemast saadakse oma kogemuste põhjal aru ning osatakse seda ka analüüsida. Saates “Kodutunne” aidatakse raskustes peresid ning ka asenduskodudes elavad lapsed ongi tihti pärit raskustes peredest. Sellist meediapädevust tõi välja ka Potter (2001), kes väitis, et inimeste meedia-pädevus sõltub nende kogemustest ja läbielamistest. Seega võib öelda, et laste eelistusi mõjutavad nende läbielamised ning senine elukogemus.

Ühest asenduskodust pärit tüdrukute suureks lemmikuks olid erinevad nii-öelda seebiseriaalid, mida nad nii enda kui ka kasvataja sõnul väga palju vaatavad. Seebiseriaalide vaatajate kohta on Louise Spence (2005) öelnud, et nende seriaalide vaatamine aitab nende vaatajatel põgeneda reaalsusest ning nende igapäevaprobleemidest. Samuti on ta öeldud seda, et selliseid seriaalid pakuvad palju emotsioone, kuna on äärmusi esindavad ning vaatajad peavad valima poole, kelle poolt nad on (Spence 2005). Selline emotsioonide ning elamuste otsimine ja enda reaalsusest põgenemine võib olla ka Mäe-kodu laste puhul põhjuseks, miks neile nii väga meeldib seebiseriaale vaadata ja filmitegelaste eludele kaasa elada. Ka selle eelistuse puhul võib teha järelduse, et asenduskodudes elavate laste eelistusi mõjutavad nende läbielamised ning senine elukogemus.

Laste poolt veel nimetatud sarjad nagu “Simpsonid” või “Pilvede all” on televaatajate hulgas ka üldiselt väga populaarsed ning siinkohal ei saa pidada nimetatud seriaalide eelistust nende endi kogemusega seotud olevaks, vaid pigem ühtivad nad enamuse televaatajate arvamusega. Näiteks “Pilvede all” on TNS Emor’i andmetel märtsis 2012 kõige populaarsem seriaal, mida vaatas märtsikuus koguni 215 000 vaatajat (Emor 2012).

Meediakasutuse eelistused sõltuvad olulisel määral ka lapse arengutasemest. Nagu eelpool nimetatud, oli uuringu valimis ka mõningaid erivajadustega lapsi, kelle internetikasutus erines mõnevõrra tavaliste laste omast. Ainult Käopesas elavad lapsed ei pidanud sotsiaalmeediat ning suhtlemist enda jaoks oluliseks, küll aga oli sotsiaalmeedia olulisel kohal nii Koidu Keskuses kui ka Mäe-kodus elavate laste jaoks. See tulemus ühtib *EU Kids Online II* uuringu tulemustega, mille kohaselt on sotsiaalmeedia kasutamine noorte hulgas olulisel kohal, 59%-l uuringus osalenud lastest oli olemas profiil sotsiaalmeedias (Livingstone et al 2011). Kuigi Käopesas elavad erivajadustega lapsed teadsid populaarsest sotsiaalvõrgustikust *Facebook*, polnud kellelgi neist seal kontot. Põhjus võib olla selles, et just Käopesas elavad lapsed elavad väga paljudest koos ning neil on niigi palju igapäevaselt tegemist ja nad ei otsi rohkem suhtlemisvõimalusi. Ühtlasi võib vähene huvi sotsiaalmeedia vastu tuleneda ka laste erivajadustest, mispärast internetis suhtlemist ning mängimist nii oluliseks ei peeta.

Muude meediumite puhul polnud märgata suuri erinevusi eelistustes tavalaste ning erivajadustega laste vahel. Televiisorit meeldis kõigile vaadata ning raadiot kõigile kuulata, paberajakirjandus ei pakkunud huvi aga eriti kellelegi.

Veel sõltub laste meediakasutus ka asenduskodudes töötavatest kasvatajatest. Seda seepärast, et kasvatajad otsustavad näiteks selle üle, millist paberajakirjandust asenduskodudesse tellitakse ning kui kaua võivad lapsed televiisorit vaadata või internetis olla. Seega mõjutavad nad laste meediakasutust. Selline piirangute panemine ning mõningane laste kontrollimine, mida nad internetis teevad, on üsnagi sarnane *EU Kids Online II* poolt välja toodud vanemliku vahendamise (Livingstone 2011). Ühtlasi, lisaks ajalistele piirangutele, jälgivad kasvatajad enda sõnul ka seda, millega lapsed internetis tegelevad. Sellega vähendavad nad laste võimalikku sattumist erinevatesse ohtudesse, mis interneti-kasutusega kaasneda võivad.

### 5.3. Laste informeeritus erinevatest meediumitest

Autor hindab laste informeeritust erinevatest meediumitest üldjoontes heaks, sest kuigi mõningal määral on need teadmised limiteeritud ning spetsiifilisemalt teati meedieid minimaalselt, oskasid enamus lapsed nimetada suuremaid ja tuntumaid meedieid. Samuti oskavad lapsed hästi selgitada seda, mille jaoks meedia vajalik ning kasulik on ja kuidas see toimib.

Ajalehtedest teadis valdav enamus Postimeest. Ühtlasi mainiti veel ka Päevalehte, Äripäeva, Eesti Ekspressi ning Lõunalehte, kuid neid üksikutel juhtudel. Peale Postimehe oli lastel ajalehtedega vähe kokkupuudet olnud ning ilmselt seepärast oli ka keerulisem neid meenutada. Ka ajakirjade puhul oli lastel keeruline erinevaid ajakirju meenutada, kuna oli ilmselge, et suurel enamusel kokkupuude nendega puudus. Samuti polnud enamusel neist ka harjumust ajakirju isegi mitte sirvida.

Üsnagi sarnane olukord oli raadiojaamade ning telekanalitega – teati suuremaid, populaarsemaid, kuid vähemtuntud jaamade ja kanalitega jäädi pigem hätta. Keegi lastest ei toonud välja ühtegi välismaist telekanalit. Loetleti erinevaid eestikeelseid telekanaleid, mis nende meediakasutuses ka olemas olid. See võis tuleneda sellest, et asenduskodudes on vaid eestikeelsed telekanalid ning seega lapsed ei ole välismaiste telekanalitega eriti kursis.

Kohati madal teadlikkus ajalehtedest ja ajakirjadest võib tuleneda erinevatest asjaoludest. Mõneti võib nende vähest teadlikkust pidada vähese kokkupuute tagajärjeks. Samuti võib see tuleneda aga ka igast lapsest endast ning tema isiklikust huvist erinevate meediumite ja maailmas toimuva vastu. Käesoleva töö autori hinnangul ei jää aga lastel erinevatest meediatarbimisvahenditest puudu ning ligipääs meediale ei ole üheski asenduskodus raskendatud, kuna need meediumid, mida lapsed soovivad kasutada, on neile ka hästi kättesaadavad.

## 5.4. Meetodi kriitika

Meetodi kriitika osas võib välja tuua selle, et tulemusi analüüsides selgus, et vajaka oli konkreetsetest vastustest, kui palju lapsed meediumitele täpsemalt aega panustavad. Oma muljete ja mälu põhjal ei osanud vastajad eriti hinnata, kui kaua täpselt nad päevas televiisorit jälgivad või kui tihti internetti külastavad.

Rühmaintervjuu on lastega rääkimiseks hea meetod, kuna nendega üksikult rääkides ei oleks nendelt ilmselt nii palju informatsiooni saanud, kuna grupis olles lapsed toetavad teineteist ja ei tunne ennast üksinda. Kindlasti on positiivne ka see, et kui lapsed mõningaid asju enne rühmaintervjuud ei teadnud, siis arutelu ning teiste laste vastamiste käigus said nad uusi teadmisi juurde.

Asenduskodude töötajatega läbiviidud süvaintervjuu andis soovitud küsimustele vastused. Kasvatajatega läbiviidud intervjuud aitasid mõista asenduskodudes elavate laste meediatarbimisharjumusi ning ühtlasi oli nendelt võimalik saada informatsiooni meedia kättesaadavuse kohta.

Suures plaanis andis kasutatud *cross-case* analüüsimeetod ning mõningane *case-by-case* analüüs võimaluse leida uurimisküsimustele adekvaatseid vastuseid ning mõista üldiselt asenduskodudes elavate laste meediaeelistusi ning senist meediakogemust ning -tarbimist.

## 5.5. Võimalused antud teema edasiarendamiseks

Edaspidi on võimalik bakalaureusetöös käsitletud temaatikat edasi arendada ja süvitsi uurida valimi suurendamise läbi. Selle kaudu saaks teada rohkemate asenduskodudes elavate laste meediatarbimisharjumusi, meediaeelistusi ning senist kogemust meediavallas. Ühtlasi saaks suurema valimi puhul kindlamalt välja selgitada, milline on asenduskodudes elavate laste meediakasutus üle-eestiliselt.

Valimit suurendades oleks võimalik saada ka parem ülevaade erinevustest meediakasutuses asenduskodude omavahelises võrdluses. Praegune uurimustöö katab

vaid osa Tartu linnas töötavaid asenduskodusid, teistes linnades ja maakondades või koguni teistes riikides on tulemused eeldatavasti väga erinevad. Need sõltuvad asenduskodudes olevatest materiaalistest võimalustest, seal töötavast personalist, laste arengust, maakonna geograafilisest asukohast või teistes riikides olevatest traditsioonidest, harjumustest ja majandussituatsioonist.

Ühe suunana võiks tööd arendada keskendudes oma uuringutes erinevate erivajadustega asenduskodudes elavate laste meediakogemusele. Need uuringu tulemused oleksid kindlasti huvitavad ja avastuslikud. Oma uurimistegevuse käigus koges autor, et erivajadustega lapsed olid eriti abivalmid küsimustele vastates ning püüdsid kaasa aidata kõiges, mis oli nende võimuses. Uurida erivajadustega laste arusaamu ning teadmisi meediast ning võrrelda tulemusi tavaarenguga laste teadmiste, kogemuste ning harjumustega, võiks olla autori edaspidise teadustegevuse valdkonnaks.

## Kokkuvõte

Antud uurimustöö käsitleb Tartu linna asenduskodudes elavate laste senist meediakogemust. Uuriti, milliseid erinevaid meediumiliike asenduskodudes elavad lapsed teavad ning millistega ise kokku puutunud on. Eesmärgiks oli leida vastused kolmele peamisele uurimisküsimusele – milline on Tartu linna asenduskodudes elavate kooliealiste laste meediakasutus, millest see meediakasutus sõltub ning milliseid erinevaid meedime asenduskodudes elavad lapsed teavad ning palju on nad kursis meediumites pakutavate erinevate võimalustega.

Valimis osalesid Tartu Linna Koidu Keskuses, Käopesa Lastekodus ning Mäe-kodus elavad kooliealised lapsed, kellega viidi läbi eraldi rühmaintervjuud. Oluline on märkida, et Käopesas elavad lapsed olid erivajadustega. Igast asenduskodust osales uuringus juhuslikkuse alusel valitud viis last, kes pidid vastama vanuselisele kriteeriumile – olema kooliealised. Ühtlasi viidi läbi süvaintervjuud asenduskodude töötajatega taustinformatsiooni saamiseks.

Tulemusena saab välja tuua, et Tartu kolmes asenduskodus - Koidu Keskuses, Käopesa Lastekodus ning Mäe-kodus elavatel lastel on piisavalt võimalusi tutvuda erinevate meedialiikidega ja osa saada neis pakutavast, informatsioon meediumite kaudu on kättesaadav. Eraldi vajaks märkimist aga asjaolu, et ilmselt tunneksid lapsed rohkem huvi ka trükimeedia vastu, kui asenduskodudesse oleks tellitud rohkem paberil ilmuvat ajakirjandust. Enim sõltub aga asenduskodudes elavate laste meediatarbimine nende endi huvist ja ajalistest võimalustest meediatarbimisele oma vaba aega pühendada.

Asenduskodude laste peamisteks eeskujudeks on asutuses töötavad pedagoogid. Neil puudub kindel ja konkreetne lapsevanema kuvand, kelle käitumist ning harjumusi vaadelda ja jäljendada. Asenduskodude laste meediatarbimine sõltub erinevatest kasvatajatest, kes võivad päeviti vahelduda ning kelle eeskuju pole igapäevaselt sama. Samuti on nad mõjutatud teistest lastest, kelle eelistused võivad olla ka kindlamalt välja kujunenud või muudest teguritest tingitud olla. Ühtlasi ilmnas ka väike erinevus tavalaste ning erivajadustega laste meediakasutuses.

Võib öelda, et asenduskodudes elavate laste meediatarbimine on võrdlemisi mitmekesine ning enamus neist on erinevate meediumitega vähemal või suuremal määral kokku puutunud. Kõige rohkem hindavad uuringus osalenud lapsed siiski internetti ja televisiooni, mis on ka nende eakohane eelistus. Internet ja televisioon pakuvad enim meelelahutuslikku ning suhtlemist võimaldavat sisu.

Teema vajaks kindlasti edasist süvauurimist Eesti teiste regioonide asenduskodude laste baasil, et teada saada ka teistes piirkondades valitsevaid tendentse ja võimalusi meedia tarbimise ning harjumuste valdkonnas. Oluline oleks kaardistada informatsiooni kättesaadavus erinevate meediumite vahendusel üle-eestiliselt.

# Summary

## **The media use of school-aged children living in Tartu municipal substitute homes**

This thesis analyses the media experience of children living in Tartu municipal substitute homes. Research was made into the forms of media that were familiar to children living in substitute homes and the forms which they have come in personal contact with. The objective was to find answers to the three main issues of the study: the media use of school-aged children living in Tartu municipal substitute homes; the reasons behind the nature of their media use; and the media forms that are familiar to children living in substitute homes and the extent to which they are aware of the various possibilities offered by the media.

The sample group was compiled of school-aged children living in Koidu Keskus, Käopesa and Mäe-kodu substitute homes, who were interviewed in separate groups. Five children were randomly chosen from each substitute home, based on age criterion; only school-aged children qualified. It is important to say, that children from Käopesa were with special needs. The researcher also carried out in-depth interviews with the employees of the substitute homes to establish background information.

We can say in conclusion that the children living in the three Tartu substitute homes – Koidu Keskus, Käopesa and Mäe-kodu substitute homes – have enough opportunities to access various forms of media and to take advantage of what these have to offer, and that the information published by the media is well accessible. However, we would like to draw attention to the fact that children would probably take more interest in printed media if the substitute homes subscribed to more publications on paper. Media consumption of children living in substitute homes depends mostly on their own willingness and the free time that they have available for media consumption. It also appeared that there are some small differences between the media use of children who are ordinary and children with special needs.

The principal role models of children living in substitute homes are the teachers. The children are missing the definite and concrete image of the parent, the role model whose

behaviour and habits are observed and mimicked by children in conventional families. The media consumption of children in substitute homes depends on different teachers, whose presence is not constant from day to day and whose example varies depending on the individual teacher. They are also influenced by other children, whose preferences may be more clearly developed, or by other factors.

In conclusion, the media consumption of children living in substitute homes is fairly diverse and most of them have had at least some contact with various forms of media. The children who took part in the study accord the greatest value to internet and television, as can be expected from children of their age. Internet and television offer more entertaining and interactive content than the other forms of media.

The issue would definitely benefit from further study of children in substitute homes in other Estonian regions, in order to determine the trends, opportunities for media consumption and habits prevailing in other regions. It would be important to map the accessibility of information via various forms of media across Estonia.

## Kasutatud kirjandus

- Carpentier, N. (2003). Access and participation in the discourse of the digital divide: The European perspective at/on the WSIS. J. Servaes (toim). *The European Information Society: a reality check*. Bristol, Portland: Intellect.
- Emor, Teleauditooriumi ülevaade märtsikuus 2012. URL (kasutatud aprill 2012) <http://www.emor.ee/teleauditooriumi-ulevaade-martsikuus-2012/>
- EU Kids Online uuringu kodulehekül. URL (kasutatud veebruar 2012) [www.eukidsonline.net](http://www.eukidsonline.net)
- Häidkind, P & Ü. Kuusik. (2006). *Koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava üldosa 19. peatükk (täiendatud variant)*. URL (kasutatud aprill 2012) [www.ut.ee/curriculum/orb.aw/class=file/action=preview/id=155580/AEVosa21.03.06.pdf](http://www.ut.ee/curriculum/orb.aw/class=file/action=preview/id=155580/AEVosa21.03.06.pdf)
- Jänes, L. (2012). *Tartu maakonna asenduskodudes elavate kooliealiste laste meediakogemus*. Seminaritöö. Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond.
- Kalkun, M. & T. Kalvet. (2002). *Digitaalne lõhe Eestis ja selle ületamise võimalused*. Tallinn: Emor ja Poliitikauuringute Keskus PRAXIS.
- Kalmus, V. (2008). Riskialtid tiigrikutsud: Eesti lapsed kui (uue) meedia kasutajad. Ots, L. (toim.). *Uued ajad – uued lapsed*. Tallinn: TLÜ Kirjastus
- Kalmus, V. & Pruulmann-Vengerfeldt, P. (2009). Laste ja noorte internetikasutus – riskid ja võimalused. *Infoühiskonna aastaraamat 2009*. Majandus- ja kommunikatsiooniministeerium 2010. Tallinn: POS Print.
- Kalmus, V. & M. Lauristin & P. Pruulmann-Vengerfeldt. (2004). *Eesti elavik 21. sajandi algul: ülevaade uurimuse Mina. Maailm. Meedia tulemustest*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Kracauer, S. (1952). The Challenge of Qualitative Content Analysis. *Public Opinion Quarterly*, 16: 631-642.
- Krueger, R. A. & M. A. Casey (2009). *Focus groups: A Practical Guide for Applied Research* (4<sup>th</sup> edition.) Thousand Oaks, California: Sage.
- Käis, K.-K. (2011). *Lapsevanemate roll 5-7aastaste laste meediatarbimise suunamisel*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond.

- Laherand, M-L. (2008). *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: Infotrukk.
- Lister, M. & J. Dovey & S. Giddings & I. Grant & K. Kelly. (2009). *New Media: A Critical Introduction*. New York: Rotledge.
- Livingstone, S. & L. Haddon & A. Görzing & K. Ólafsson. (2011). *Risk and safety on the internet: The perspective of European children. Full findings*. LSE, London: EU Kids Online.
- Livingstone, S. & L. Haddon. (2009). *KIDS ONLINE. Opportunities and risks for children*. Bristol: The Policy Press.
- Livingstone, S. (2004). What is media literacy? *Intermedia*, 32 (3). pp. 18-20.
- Livingstone, S. (2002). *Young people and new media: Childhood and the Changing Media Environment*. Thousand Oaks, London, New Delhi: Sage.
- Masso, A. & T. Taur (2011). *Meedia ja kommunikatsiooni uurimismeetodid*. Standardiseerimata intervjuu analüüs. Loengumaterjal pdf-failis. Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond.
- McQuail, D. (2003). *McQuaili massikommunikatsiooni teooria*. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus.
- Norris, P. (2001). *Civic Engagement, Information Poverty, and the Internet Worldwide*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Pajula, E. (2009). Erivajadus ei ole puude viisakam nimetus. *Õpetajate Leht*, 12. juuni, URL (kasutatud jaanuar 2012):  
[http://www.opleht.ee/?archive\\_mode=article&articleid=1715](http://www.opleht.ee/?archive_mode=article&articleid=1715)
- Potter, W. J. (2001). *Media Literacy*. California: Sage.
- Pruulmann-Vengerfeldt P. & T. Kalvet. (2008). *PRAXISE Toimetised nr. 41*. Infokihistumine: interneti mittekasutajad, vähekasutajad ning hiljuti kasutama hakanud. Poliitikauuringute Keskus PRAXIS.
- Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus, Haridusliku erivajadusega õpilase õppekorralduse erisused (09.06.2010), RT I 2010, 41, 240; § 46; URL (kasutatud aprill 2012) <https://www.riigiteataja.ee/akt/13337919#para46>
- Puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seadus (27.01.1999), RT I 1999, 16, 273; § 2; URL (kasutatud aprill 2012) <https://www.riigiteataja.ee/akt/13114771#para2>
- Sotsiaalhoolekande seaduse ja sellest tulenevalt teiste seaduste muutmise seadus (15.11.2006), RT I 2006, 55, 405; § 15; URL (kasutatud aprill 2012)  
<https://www.riigiteataja.ee/akt/12758722#para15>

- Sotsiaalministeeriumi kodulehekül. URL (kasutatud märts 2012) [www.sm.ee](http://www.sm.ee)
- Spence, L. (2005). *Watching Daytime Soap Operas: The Power Of Pleasure*. Middletown, CT: Wesleyan University Press.
- Taru, M. & A. Rämmer & T. Roosalu & E. Reiska. (2008). *Tallinna õppurite haridus- ja tööväärtused*. Tallinna õppurite eeskujud, õpingu- ja tööplaanid. Eesti Noorsoo Instituut.
- Tubli, K. & M. Mere & M. Tshursin & K. Mäe. (2003). *Erinevad diskursused Meediapäeva tekstides*. Ettekanne. Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond, Tartu Ülikool, Tartu. URL (kasutatud märts 2012) [http://www.sotsioloogia.ee/vana/esso3/11/kristo\\_mae\\_margus\\_mere\\_kariina\\_tshursin\\_kristiina\\_tubli.htm](http://www.sotsioloogia.ee/vana/esso3/11/kristo_mae_margus_mere_kariina_tshursin_kristiina_tubli.htm)
- Ugur, K. (2010). *Implementation of the concept of media education in the Estonian formal education system*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Vengerfeldt, P. (2002). Digitaalsest lõhest' infokihistumiseni – uurimistemaatikat kaardistades. *Arvutimaailm*, 2, 8.
- Vihalemm, T. (2011). *Meedia ja kommunikatsiooni uurimismeetodid*. Loengumaterjalid Wordi dokumentidena. Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond.

# Lisad

## Lisa 1. Informeeritud nõusolek laste intervjuerimiseks

### Lugupeetud kasvataja

Olen Liine Jänes, Tartu Ülikooli ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituudi III kursuse üliõpilane ning kirjutan parasjagu oma bakalaureusetööd asenduskodudes elavate laste meediakogemusest (juhendaja Kadri Ugur). Minu bakalaureusetöö teema on “Tartu linna asenduskodudes elavate laste meediakogemus”. Oma töös keskendun ma sellele, kui palju asenduskodudes elavad lapsed meediat tarvivad ning kui palju nad erinevatest meediakanalitest teadlikud on.

Selle uuringu teostamiseks palun Teie nõusolekut vestelda asenduskodus elavate lastega ja vajaduse korral ka vestlust salvestada. Vestlus lastega toimuks grupis.

Kõik lapsed jäävad uuringus anonüümseks. Rühmaintervjuu salvestist kasutatakse üksnes abimaterjalina tulemuste saamiseks ja edasiseks tulemuste analüüsiks ning salvestisega ei puutu kokku keegi peale minu.

Laste uuringus osalemisest on väga suur abi minu lõputöö kirjutamisel!

Ette tänades,

Liine Jänes

**OLEN TEADLIK ANTUD UURINGUST NING NÕUSTUN INTERVJUUDE  
LÄBIVIIMISEGA TINGIMUSEL, ET LAPSED JÄÄVAD ANONÜÜMSEKS**

.....  
(Kasvataja nimi ja allkiri)

## **Lisa 2. Ankeet.**

### **Sina ja meedia**

#### **1. Olen**

- Poiss
- Tüdruk

#### **2. Kui vana sa oled?**

#### **3. Kas ja kui sageli loed paberil ajalehti?**

- Jälgin igapäevaselt
- Nädalas mõned korrad
- Kuus mõned korrad
- Harvem
- Ei loe üldse

#### **4. Milliseid paberil ajalehti sa loed ja miks? (Kui sa ei loe lehti, jäta see küsimus vahele)**

#### **5. Kas ja milliseid ajalehti sa internetis loed?**

#### **6. Milliseid ajalehti sa tead?**

**7. Kas ja kui sageli sa ajakirju loed?**

- Iga päev
- Nädalas mõned korrad
- Kuus mõned korrad
- Harvem
- Ei loe üldse

**8. Milliseid ajakirju loed ja miks? (Kui sa ei loe ajakirju, siis jäta see küsimus vahele)**

**9. Milliseid ajakirju sa tead?**

**10. Kas ja kui palju sa päevas televiisorit vaatad?**

- 3 või rohkem tundi päevas
- 2 tundi päevas
- 1 tund päevas
- Pool tundi päevas
- Vähem
- Ei vaatagi televiisorit

**11. Milliseid telekanaleid sa vaatad?**

**12. Mida sa televiisorist jälgid, milliseid saateid vaatad?**

**13. Kas ja kui palju sa raadiot kuulad?**

- Mitu tundi päevas
- Umbes tunni päevas
- Pool tundi päevas
- Mõni kord nädalas
- Harvem
- Ei kuula üldse raadiot

**14. Milliseid raadiojaamasid sa tead?**

**15. Mida sa radiost kuulad?**

**16. Kas ja kui palju sa internetti kasutad?**

- 3 või rohkem tundi päevas
- 2 tundi päevas
- 1 tund päevas
- Pool tundi päevas
- Vähem
- Ei kasuta internetti

**17. Kas sa saad kasutada arvutit nii palju kui sa tahad?**

- Jah
- Ei

**18. Kas sa saad internetti kasutada nii palju kui sa tahad?**

- Jah
- Ei

**19. Mida sa tavaliselt internetis teed? (uudiste lugemine, sõpradega suhtlemine, mängimine ja muu sarnane)**

**20. Reasta alustades meelepärasemast.**

- Raadio
- Televisioon
- Ajakirjad
- Ajalehed
- Internet

## **Lisa 3. Intervjuu kavad**

### **Laste fookusgrupp**

#### Sissejuhatavad küsimused

Kui vanad olete?

Mida tähendab sõna “meedia”?

#### Küsimused paberajalehtede kohta

Kas loete paberajalehti?

Mida ajalehest loete?

Milliseid erinevaid paberajalehti teate?

Kui palju umbes paberajalehti loete?

#### Küsimused ajakirjade kohta

Kas loete ajakirju?

Mida ajakirjast loete?

Milliseid erinevaid ajakirju teate?

Kui palju umbes ajakirju loete?

#### Küsimused raadio kohta

Kas raadiot kuulate?

Mida raadiost kuulate?

Milliseid erinevaid raadiojaamasid teate?

Kui palju umbes raadiot kuulate?

#### Küsimused televisiooni kohta

Kas telerit vaatate?

Mida telerist vaadata meeldib?

Milliseid erinevaid telekanaleid teate?

Kui palju umbes telerit vaatate?

#### Küsimused interneti kohta

Kas internetis käite?

Mis internetis teha meeldib?

Kui palju umbes internetis olete?

## **Asenduskodude töötajate intervjuu**

### Sissejuhatavad küsimused

Kui palju lapsi majas on?

Millistes koolides lapsed käivad?

### Meediumite kättesaadavus

Kas tellitakse paberajakirjandust?

Millist paberajakirjandust tellitakse?

Kas lastel on võimalus internetis käia?

Kas lastel on isiklikud arvutid või ühiskasutuses olev arvuti?

Kas lastel on võimalik televiisorit vaadata?

Kui palju on majas televiisoreid?

### Küsimused piirangute kohta

Kui palju võivad lapsed televiisorit vaadata?

Kui palju võivad lapsed internetis olla?

### Küsimused laste meediakasutuse kohta

Mis lastele erinevatest meediumitest kõige rohkem meeldib?

Mida lapsed erinevatest meediumitest jälgivad?

## **Lisa 4. Intervjuu 1: Koidu Keskus, rühmaintervjuu.**

P14 – Poiss, 14-aastane

P15 – Poiss, 15-aastane

P16 – Poiss, 16-aastane

P17 – Poiss, 17-aastane

P18 – Poiss, 18-aastane

**Tervist! Mina olen Liine ja ma teen uuringut selle kohta, et mida ja kui palju te meedia kohta üldse teate ja mida teile meeldib kõige rohkem jälgida, vaadata, kuulata või lugeda näiteks.**

P18: Mhmhm, selge..

P14: Okei.

**Nii, kõigepealt küsiks kui vanad te kõik olete?**

P15: 15

P17: 17

P18: 18

P14: 14

P16: 16

**Alustaks siis näiteks sellest, et mida teie kõigi jaoks meedia kui selline üldse tähendab, või mis selle sõnaga esimesena pähe tuleb?**

P18: Igasugused asjad nagu... Kuule sa (P14'le suunatud) jääd nagunii ju vastuse võlgu. *Naeravad.*

P14: Ikka jah...

P16: Uudised põhiliselt vist mul on tunne.

P17: Kõik, mis maailmas toimub põhimõtteliselt, selle kaudu saab teada kõiki asju.

P15: Ükskõik, mis nagu ilma peal toimub...

**Kas pigem ajalehest siis uudised või uudised, mida televiisorist vaatate?**

P16: Ajalehed.

P18: Sa loed muidugi hullult ajalehti... Ei loe ju.

P16: Ei loe jah koguaeg, aga ajalehes on kõige rohkem nagu uudiseid või nii, kõige paremad kuidagi...

**Mismõttes kõige paremad, kas nagu usaldusväärsemad?**

P14: Vist jah.

P15: Mhmh, tundub küll..

P18: Mhmh.

P17: *Noogutab.*

P16: *Noogutab.*

**Mhmh, arusaadav... Aga mida ise näiteks kõige rohkem jälgite, loete, vaatate või kuulate üldse?**

P18: Internet kindlasti, no ja telekas kaa, kui ta siin käib.

P16: Kaa internet, seal võiks kasvõi terve päeva olla.

P15: Telekas vist kõige rohkem,.. mm... jaa internet kaa ikka.

P14: Internetist jälgin kõige rohkem.

P17: Kaa internet.

**Aga kas ajalehte loete?**

P18: Ei loe ikka eriti, või noh, kui maal käin, siis vaatan ikka jah ajalehti kaa

P16: Mina mõnikord loen...

**Nii, kas teised üldse ei loe või mõnikord, siis kui kuskil satub ajaleht kätte, siis midagi ikka sirvite?**

P14: Harva ikka, pigem ei loe seda nagu.

P15: Ei loe üldse.

P17: Pigem ikka vaatan telekast asju.

P18: Internetist saab nagunii kõik juba teada...

**Milliseid paberil ajalehti muidu teate üldse?**

P16: Postimees, Õhtuleht, Eesti Ekspress, Päevaleht...

P17: Postimees, Päevaleht

P18: Neid on nii palju, ma ei viitsi...

**Aga mõnda väiksemat ajalehte, tuleb miskit meelde?**

P16: Valgamaalane peaks vist olema kuskil...

**Mhmhh... veel äkki midagi?**

P18: Ma tean küll veel, aga ei tule meelde kohe nii

**Mhmm, olgu... Aga milliseid lehekülgi internetis teate, kust saab uudiseid lugeda?**

P18: Elu24, Delfi, Postimees, Õhtuleht....

P15: Postimees, Õhtuleht...

P14: Elu24.

P17: Neid on nagu palju, aga ei tulegi nagu kohe meelde nii...

**Selge, aga kui tihti mõnda neist lehekülgedest külastate?**

P18: Noo ikka iga õhtu lasen pilguga üle kõik...

P15: Vahepeal ainult.

P17: Mitte eriti, ma vaatan teisi asju seal internetis.

P14: Mina kaa mõnikord loen nendest midagi, kui meelde tuleb...

P16: Ma ikka vaatan vahepeal, kui muud teha pole.

**Olgu, lähme uudiste ja erinevate ajalehtede juurest ajakirjade juurde... Kui palju loete erinevaid ajakirju?**

*Vaikus.*

P15: Eee...

P17: Ei loe nagu küll.

P14: Ei loe üldse

P18: Mkmm... Ma arvan, et keegi ei loe siin...

**Mhmm, selge. Milliseid ajakirju muidu teate?**

P18: Kroonika... Pere ja Kodu.

P16: Elu24

P17: See ei ole ajakiri ju...

P15: Ei ole jah ajakiri too. Ta mõtleb ikka paberi peal nagu neid asju...

P14: Kroonika jah...

P18: Mõnikord kui maal käin, siis loen küll midagi... Näiteks ajakirja "Jahimees".

### **Olgu nii.**

**Lähme siis veel järgmise teema juurde... Televiisor, seda vaatate igapäevaselt? Et nagu ma siin vaatan, siis vist koguaeg taustaks käib siin toas?**

P16: Ei teagi, kellaajaliselt kuidagi...

P18: Kui satub midagi huvitavat, siis ikka vaatan, kui ei satu siis ei vaata. Et päris nii nagu igapäevane ei ole tegelt.

### **Mhmm, okei... Ja teised? Teie vaatate igapäev?**

P17: Tegelt nagu oleneb, see telekas siin käib jah, aga konkreetselt iga päev nagu ei vaata...

P14: Vaatan siis, kui siia tuppa satun ma arvan, mingi isegi ei tea...

### **Milliseid telekanaleid teate muidu?**

P18: Kanal 2, TV 3...

P16: Kanal 11, Kanal 12, ETV

P17: Kanal 2... TV 6.

P14: Mhmm... Kanal 2, TV 3.

**Aga millest see näiteks oleneb, et mida vaatate? Kas seda, mida teised lihtsalt vaatavad või siis, et tuleb midagi konkreetselt, mis kõigile meeldib näiteks?**

P18: Niimoodi mõlematpidi nagu ongi... Telekat pooleks päris ei rebi.

P16: Jah, et mõnikord sellepärast aind vaatadki, et keegi teine siin istub ja ütleb, et on huvitav, äkki ise muidu ei tuleks selle pealegi nagu.

### **Kelle sõna peale jääb, kui vaidluseks läheb?**

P18: Kõikide... Ei tegelt, sarnaseid asju vaatame ja ega vaidlusi eriti pole olnud siin sellega...

P16: Jah, ei tulegi ette küll.

P15: Vaatame, mis parajasti käib, päev otsa ta siin käib nii..

**Mhmm, selge pilt. Räägiksime veel raadio kuulamisest natuke. Kuulate muidu raadiot üldse?**

P18: Ikka kuulan.

P16: Jaa.

P15: Mina ka.

P17: Mitte eriti tegelt.

P14: Jah, ikka kuulan.

**Raadiost muidu kuulate ainult muusikat või mingeid saateid ka?**

P18: No seda Sky Plus'i hommikuprogrammi kuulan küll. (*Naerab*)

**See on jah mõnikord päris naljakas.**

P18: On jah,.. no ja siis kuulan veel Star FM'i hommikusaadet ka aeg-ajalt. Ja see Naistekas (*Sky Plus'i laupäevane saade – autor.*) on ka päris hea mõnikord.

### **Nii, ja teie, teised?**

P17: Pfff... Ei kuula eriti raadiot.

P14: No ma saateid ei kuula, muusikat rohkem ikka.

P16: Mina kuulan ka muusikat, nagu neid saateid ei viitsi eriti küll.

**Olgu. Aga mis raadiojaamasid te näiteks teate?**

P16: Elmar, Kuku raadio...

P18: Power, Sky Plus, Star FM, Sun FM, Spin FM.

P15: Veel on neid natukene...

P16: Elmar,... aa, seda vist ütlesin juba.

**Kui nüüd mõtleks, et palju raadiot kuulate, siis kui palju seda olla võib? Või on see täiesti juhuslik?**

P15: Mingi kõndides äkki,.. ma ei tea kah.

P16: Jaa, mul küll juhuslikult, ei oska öelda... Iga päev vist isegi ei kuula.

P18: Pigem käib YouTube siin taustaks isegi muusika mõttes rohkem nagu.

P14: Liiga palju ei kuulagi vist, et nüüd mingi mitu tundi järjest või midagi nii nagu.

**Mhmh, selge. Ja siis räägiksime veel internetist ja arvutist ka? Käite internetis?**

P18: Ikka, jaa muidugi.

P16: Igapäevaselt.

P15: Jaa.

P17: Muidugi.

P14: Igapäevaselt jah.

**Kuidas teil internetiga on, on kuidagi ära jagatud või on mingi kindel aeg, millal võib käia?**

P18: Kui sul siin oma arvuti on, siis võid ikka olla nii palju kui ise tahad... peaaegu.

P16: Väiksemad saavad vist mingi kindla aja umbes olla.

**Mis internetis kõige rohkem teha meeldib muidu?**

P18: Mina istun aind Facebook'is.

P16: Suheldakse põhiliselt seal...

P17: Jah, MSN ka näiteks jaa...

**Et põhiliselt nagu suhtlemise eesmärgil meeldib internetis olla?**

P18: Jaa-jah...

*Noogutavad*

**Kõigil Teil siin on kuskil Facebook'is ja MSN'is kontod olemas?**

P15: Jaa.

P18: Jah.

P14: Mhmh...

P17: Ikka jah.

P16: Ikka on.

**Aga peale Facebook'i ja suhtlemise midagi?**

P15: No mingi mängimine kaa ikka...

P17: Jah, ma nagu ka mängin vahepeal kuskil.

P18: Uudiseid ka vahest sirvin või midagi.

P16: No mingi kooliasjade jaoks ka, et materjali otsimiseks ikka läheb vaja netti kaa.

**Ookei.**

**Kui nüüd peaks panema järjekorda, alustades lemmikust, siis kuidas te paneksite ajalehed, ajakirjad, raadio, televisiooni ja interneti järjekorda?**

P15: Telekas, siis tuleb internet, raadio, ajalehed, ajakirjad on viimased vast...

P18: Mul internet esimene ja telekas teine ja edasi sama..

P17: Kaa nii, et internet kõigepealt, siis telekas, raadio, ajalehed, ajakirjad.

P16: Samamoodi.

P14: Mhmmh, mul ka.

**Aga miks internet põhiliselt seal eesotsas on?**

P18: Suhelda saab seal kõige rohkem, sellepärast vast...

P16: Mhmmh, eks suhtlemise pärast ilmselt jah.

**Olgu.**

**Veel viimane selline täpsustav küsimus kõikide nende nimetatud meediumide kohta. Millest teil erinevad eelistused sõltuvad, et mida vaadata/kuulata jne meeldib, mis ise arvate?**

P16: Kuule ei teagi nii...

P17: Eks vast tujust või midagi, mis seal muud.

P18: Mõnikord täitsa juhuslik, samas oleneb ikka jah tujust ka, et mis parasjagu meeldib ja mis mitte.

P15: Ma ei tea kah, suht suvaliselt.

P14: Mmm, ei tea küll ise nagu.

**Selge, nüüd saidki küsimused otsa. Suur suur aitäh, et viitsite küsimustele vastata ja minuga siin natuke jutustada.**

## **Lisa 5. Intervjuu 2: Koidu keskus, intervjuu kasvatajaga.**

**Tere, mina olen Liine. Küsaksin Teie käest mõningaid asju, et kuidas siin teie majas asjad käivad ja millised on lastel piirangud näiteks meedia kasutamise osas? Näiteks, et kas on lastel mingisugused kindlad kellaajad, millal telekat vaadatakse, internetis käiakse, vms?**

Jaa, meil on telekaga nii, et see on kella poole kolmest poole üheteistkümeni, et pärast seda siis kell üksteist on juba öörahu, enne seda igasugused hügieenitoimetused ja nii.

**Mhmh... olgu.**

Et hommikul ei ole meil telekat ja nagu kooliajal ka mitte, et siis tuleb kooliasju teha või koolis olla.

**Okei, aga kas internet on kaa kuidagi piiratud?**

Sellela on nüüd nii, et osadel on isiklikud arvutid ja meil on siin ka ühiskondlik üks arvuti olemas... Jaa, internetiga on kellaegade mõttes samamoodi, et meil on nii säitud, et see Internet tuleb kaa poole kolmest ja on siis poole üheteistkümmeni...

**Ahah, et siis internetiga on nii, et isegi nendel, kellel on oma arvutid, et internetis saab olla ainult nendel konkreetsetel aegadel?**

Jah, just nii, jah, jah...

**Kas on olnud mingisuguseid probleeme ka nende kellaegadega, et nad tahaksid rohkem telekat vaadata või arvutis olla või midagi sellist?**

Ikka, ikka jah on olnud jamasid... Kui neid piiranguid ei oleks, siis nad oleks vist koguaeg arvutis mul on tunne, et jah... nii on.

**Mhmh, aga kõige rohkem tahavadki siis internetis mängida?**

Jahm, no seal suhelda ka ilmselt osad, aga on ka neid, kes ainult nagu mängivad jah.

**Käib teil muidu siia sellisesse ühiskasutusse mõnda ajalehte või ajakirja ka?**

Ei ajalehte niimoodi ei käi, aga meil on ajakiri "Sotsiaaltöö", seda need lapsed küll eriti muidugi ei loe.

**Aga kuidas teile näiteks tundub, et kuidas nad erinevaid meediume jälgivad, et kas näiteks telekat kui vaatavad, et kas siis vaatavad ainult filme või jälgivad uudiseid või midagi ka?**

Ei ega väga palju küll niimoodi uudiseid ei vaadata, põgusalt niimoodi pigem, et möödaminnes või kui satuvad vaatama, aga muidu nagu mitte... Aga mõned nagu on küll, kes tunnevad natukenegi huvi ja noh, eks jääb ikka midagi külge ma usun.

**On mõni kindlam eeskuju või mõni laps, kelle järgi teised ka oma eelistusi sätivad kuidagi?**

Natuke küll... Et üks vanemad olivad põhiliselt, et kui on mõni film, mis neile meeldib... Siis... siis... seda nagu vaadatakse jah, nii ta on.

**Aga mingisugust sellist asja, et teie ise neid kuidagi suunaksite või ütleksite, et vaadake nüüd mõnda seda saadet või ärge mõnda seda filmi vaadake või midagi sellist?**

Mmm, mhmh... Kui midagi head on jah, siis üritame öelda ikka. Või kui tuleb mõni film, mis on näiteks kohustuslikus kirjanduses, siis ütleme ja soovitame ikka, et on lihtsam lugeda või et siis niisama kasulik, jah... Et... ikka, ikka me ütleme, kui arvame, et on vaja... Vahepeal ikka võetakse kuulda ka...

**Hea küll, sellise korraldusliku poole pealt ongi kõik küsimustega. Suur aitäh teile!**

## **Lisa 6. Intervjuu 3: Käopesa Lastekodu, rühmaintervjuu.**

T17 – Türduk, 17-aastane

P8 – Poiss, 8-aastane

P15.2 – Poiss, 15-aastane

P16.2 – Poiss, 16-aastane

P18.2 – Poiss, 18-aastane

**Tere, mina olen Liine ja hakkam teie käest siis igasuguseid küsimusi küsima meedia kohta, et mis teile jälgida meeldib ja miks ja üldse sellised asjad...**

*Noogutavad*

P18.2: Okei.

T17: Mhmh.

**Kõigepealt küsiks, et kui vanad te olete kõik?**

P18.2: Mina nüüd sain laupäeval 18

**Aa, palju õnne tagantjärele!**

P18.2: Aitäh, aitäh, aitäh...

T17: Mina 17 olen.

P15.2: 15 olen mina.

P18.2: Silver (*nimi muudetud – autor.*), ütle kui vana sa oled.

Kasvataja: Las Silver ise ütleb, ta teab küll.

T17: Noh, Silver, ütle nüüd.

P16.2: Nooh...

P18.2: Silver sai igastahes 8 aastaseks.

Kasvataja: Sa pead teadma sellist asja Silver...

**Ja kui vana sina oled?**

P16.2: Ma olen,.. ma olen... 16, saan 17 varsti.

**Nonii, olgu.**

**Hakkame siis pihta... Kas telekat vaatate?**

P18.2: Jah..

P16.2: Jaaa.

*Noogutavad.*

**Kui palju umbes päevas?**

P18.2: Ütleme niimoodi, et, et... Oot, ma mõtlen. Ütleme nii, et kui ma nüüd koolis käin ära niimoodi, siis ma vaatan. No ütleme, et olen vaatand ikka... mingi tund näiteks. Olen isegi mõnikord ütleme et...

T17: Mingi... natukene siin.

P16.2: Me oleme... uudiseid vaadanud

P18.2: ...ütleme nii, et mingi kaks-kolm või niimoodi tundi isegi.

P16.2: Me oleme uudiseid vaadanud... Jah

P15.2: Koos siin kõik õhtul vaatame nagu, palju ei vaatagi...

**Uudiseid vaatate televiisorist, jah?**

P16.2: Jah.

P18.2: Seriaale ja selliseid ka nagu vaatan.

**Mida kõige rohkem meeldib vaadata näiteks?**

T17: Eeem...

P18.2: Näiteks, mina näiteks rohkem vaatan seda "Heeringas Veenuse õlal".

**Mhmh...**

P18.2: Siis vaatan seda, mõnikord vaatan seda "Pilvede all" ja rohkem vaatan seda "Kodutunnet".

**Mhmh.**

P18.2: Vot.

P8: Ega rohkem ei olegi...

**Nii, ja teie?**

P15.2: Minule meeldivad kõige rohkem need saated... "Reporter" ja "Kaks kanget", see haiged mehed ja see värk... Siis ma vaatan seda "Suurt lotokolmapäeva" ja...

P8: Seda ma ka vaatan.

P15.2: Neid "Ühikarotte" ma ei vaata.

T17: Mina ka ei vaata.

P18.2: Mulle see ka enam ei meeldi, alguses oli enam-vähem, aga nagu nüüd jah...

Alguses nagu vaatasin, aga jah... minu jaoks nagu ei sobinud.

T17: Eeem, mulle meeldib kõige rohkem vaadata, ee... "Pilvede all"

Kasvataja: Aga kas te siis olete nii kaua üleval või?

T17: Jaa.

Kasvataja: See on 9.30 ju.

T17: Jaa.

P18.2: Pool kümme jah.

Kasvataja: Ja siis pool üksteist lähete magama, jah?

P16.2: Jah.

T17: Jaa.

P18.2: Oleme läind jah... Oma toas oleme vaatand nagu

T17: Mina,.. minu toas ei saa vaadata.

**Aga millest see oleneb, et kes otsustab, et mida vaatate? Koos mõtlete, või...?**

P18.2: Mõnikord, meil on mõnikord niimoodi...

P16.2: Mõnikord... mõtleme... koos.

T17: Igaüks räägib omaette! Ei sega teisi!

P18.2: Mul pole praegu nagu sellist asja olnud, et keegi tahaks ühte ja keegi midagi muud vaadata. Muidu mõnikord on olnud küll, aga mitte nagu nüüd praegu.

P15.2: No niimoodi reklaamidest me kuuleme nagu, et mis tulemas on, ja siis jätame meelde, et saab vaadata, kui tuleb.

P16.2: Jah...

P18.2: Jah, siis nagu jätame meelde, et mis kell on. Ja mõnikord, mõnikord oli üldse niimoodi, et panin teleka käima ja kohe hakkas see...

**Et see asi, mida vaadata tahtsid, kohe hakkas jah?**

P18.2: Jaa, jaa, et kohe hakkaski nagu.

P16.2: Noovot.

**Mis telekanaleid te näiteks teate?**

P18.2: Noo, Kanal 2

P16.2: ETV.

P18.2: Kanal 12 ja...

P8: TV 3.

P18.2: Meil on ETV, 3 ja 2 ja üks see multikakanal oli ka.

P16.2: ETV 11.

T17: Eeei ole kanalit sellist

P15.2: Kanal 6 on veel olemas.

P18.2: Muidu on palju kanaleid küll, meil siin ainult mõned.

P16.2: Niiiii palju kanaleid.

P8: (*Küsib minu käest*) Mis see on?

**Sellega ma lindistan, et siis pärast ümber kirjutada meie jutuajamist siin.**

P8: Aga mis need nupud teevad? Kas lindistab nagu "Reportergi" või?

**Heh, lindistab siin jah, ära neid nuppe vajuta, muidu jääb kinni äkki...**

P8: Näita... Aga miks ta praegu lindistab?

**Ma nii kiiresti ei jõuaks kõike teie juttu kirja panna, praegu on lihtsam lindistada, pärast siis kuulan ja kirjutan.**

P8: Kas sul siin on...?

**Ära seda vajuta praegu igaksjuhuks.**

P18.2: Silver, ära kisu!

P8: Aga miksss?

T17: Tädi tahab lindistada ju...

**Mhmm, nonii. Aga lähme siis edasi? Ajalehtedest mida teate näiteks, paberajalehtedest...**

T17: Ajalehtedest nagu, kui me käisime ühel suusavõistusel, siis...

P18.2: Postimees ja...

P16.2: Postimees jah.

P18.2: Ja siis näiteks ajakirjadest Kroonika ja, ja siis Saateleht ja... Mis seal veel võib olla?

P8: Postimees.

P15.2: Postimees.

**Mis veel võiks ajalehtedest meelde tulla?**

P18.2: Mhh, ma tean nagu küll...

T17: Postimees on.

**Päevaleht on äkki tuttav? Olete kuulnud?**

P18.2: Jaa, just Päevaleht ja siis Eesti Ekspressi jaa olen kuulnud...

P16.2: Jaaa, Ekspress...

T17: Ühekaupa tuleb rääkida onju!

**Nii, olgu. Aga ajakirjadest veel miskit äkki? Et mõnda sina siin mainisid juba...**

P18.2: Ütle sina Silver, tead sa midagi või?

P8: Mida?

P18.2: Mõnda ajakirja tead?

P8: Eei tea vist...

T17: Ma ka ei tea küll

P16.2: Kroonika.

P15.2: Jalka ja need käivad vahepeal..

**Et väga ajakirju pigem ei loe?**

P18.2: Ei nagu ei loe jah, mingeid reklaame seal vahepeal vaatan, aga muidu nagu... jah.

**Okei. Küsin siis näiteks raadio kohta? Kuulate raadiost midagi?**

T17: Jaaa!

P15.2: Jaa, ma kuulan küll.

P18.2: Jah, ikka

P8: Mmm...

P16.2: Ikka...

P15.2: Ma kuulan Powerit kõige rohkem.

T17: Mina kuulan Elmar raadiot.

P15.2: Vahepeal kuulan Elmarit ja, ja, ja...

P18.2: Sky Plus on jaa...

P15.2: ... ja ma kuulan vahepeal Star FM'i ka, vahepeal...

**Päris palju vist kuulate raadiot mul on tunne...**

P15.2: Siis veel see Ring FM ja...

P18.2: Ma rohkem kuulangi ka raadiot jah.

P15.2: Raadio 2 ja ma ei tea,.. midagi seal veel... Raadio Uno veel ja... Ma ei tea, mingi vene raadio oli seal ka aga... siis veel see... Spin FM'i raadio on ka olemas

P18.2: Ja teisi nagu eriti... ei tea. Ma ise armastan muidu päris palju kuulata, laupäeviti eriti kuidagi.

**Kas raadiost kuulate põhiliselt muusikat või mingeid saateid ka?**

T17: Muusikat, muusikat.

P18.2: Mõnikord ma kuulan nagu seda juttu, või seda ka nagu, mis nagu tuleb.

P16.2: Mina kuulan muusikat.

P18.2: Silver, kas sina tead mida sina kuulad? Oled sa kuuland üldse raadiot?

P15.2: Ta vist ei ole...

P18.2: Kindlasti on.

P8: *(Vaatab ringi ja mõtleb, aga ei vasta)*

**Olgu... Siis veel, et... internetis käite ka päeva jooksul?**

P18.2: Oleme käinud küll mõnikord.

P16.2: Mulle meeldib küll.

P15.2: Jaa, Lastekas käime ja...

T17: Jaa, ma käin küll palju.

**Mis internetis muidu teha meeldib?**

P18.2: Mina rohkem käin nagu YouTube'is, käin nagu...

### **Mhmh, vaatad videosid, kuulad seal midagi?**

P18.2: Vaatan jah videosid, kuulan seal igasuguseid häid lugusid kuulan ja...

### **Nii, ja teie?**

T17: Mina olen alati nagu oma, oma toas arvutis iga päev.

### **Iga päev oled arvutis? Mis sa teed seal?**

T17: Niisama, ma seal mängin ja...

P18.2: Ja siis mina nagu kuulan eestikeelseid lugusid seal, mulle hästi meeldib YouTube'ist nagu erinevat Eesti muusikat kuulata. Mõnikord vaatan seal mingeid teisi asju ka, aga eriti väga ei oska, aga proovin ikka igast mingeid mängusid seal ja... Aga internetis ma seal täpselt nagu midagi ei tee otseselt. Ei ole nagu otseselt mingit sellist suhtlemist või sellist, ma pole nagu teinud eriti nagu. Mul endal pole mingit sellist asja ka nagu Facebook või midagi sellist, aga sellest pole hullu.

### **Aga muidu Facebook'ist olete kuulnud ja nii?**

P18.2: Teame ikka Facebook'ist, oleme kuulnud jah.

P16.2: Jah, ma olen kuulnud ka.

T17: Mina olen ka kuulnud.

P8: Eei tea mina küll.

### **Sina ei tea?**

P15.2: (*Raputab pead.*)

P18.2: Ma rohkem saadan nagu postiga kirju, kui vaja on, aga muidu mitte nagu eriti jah, arvuti kaudu ma ei suhtle inimestega.

### **Mhmh, okei. Aga kui palju päeva jooksul näiteks olete arvutis, nii tundide mõttes?**

P18.2: Ütleme nii, et ma eriti ei käi, käin nagu pigem vähe, korraks või natuke aega või niimoodi, aga kui Youtub'is olen, siis ma olen ikka tükk aega olnud niimoodi.

### **Sina, oled kaua arvutis, ei ole?**

P15.2: No, olen küll, ma vaatan neid saateid, mis nagu tulevad ja...

P18.2: Ta vaatab kordussaateid internetist ju.

P15.2: Ja! Kordussaateid vaatan. Siin eelmise nädal vaatasin seda "Kaks kanget", neid vaatasin, sest ma neid telekast neljapäeval ei näinud, ja siis ma vaatasin nagu.

### **Sina oled palju arvutis?**

T17: Mina olen hommikuni.... kuni õhtuni.

P18.2: Hommikust õhtuni siis ju.

T17: Nojah, no päeval ei ole, aga palju olen jaa oma toas seal küll.

P15.2: Ja vahepeal ma olen hommikul arvutis käind ja vaatand, käin seal ilmajaam.ee'st ja vaatan seal ilma ka, et mis ilm tuleb.

### **Mhmh, okei...**

P15.2: Aga nüüd ma pole enam hommikuti arvutis käinud.

### **Kui te peaksite näiteks järjekorda panema, et mis kõige rohkem meeldib, et kas telekat vaadata, raadiot kuulata, ajalehed, ajakirjad või siis internet, siis mis oleks esimene?**

T17: Eem...<

**Et mis on kõige lemmikum?**

P18.2: Kõige lemmikum, mis mul nagu oleks, on hästi erinevaid ajakirju ja ma vaataks need ajakirjad kõigepealt läbi ja... ajalehed ja need kõik. Et mis uudised on nagu tulemas ja tulnud, et mina võib-olla telekat liiga palju ei vaatakski, aga kui telekast uudised tulevad, siis ma hakkan neid uudiseid vaatama.

**Mmhmh, okei. Mis teile kõige rohkem meeldib?**

P15.2: Noo... Telekas ja raadio meeldivad mulle. Vahepeal ma käin arvutis, aga mitte igapäev päris.

P18.2: A mis sulle kõige rohkem nagu meeldib, sa kuulad vist ikka raadiot palju...

P15.2: Aga jah kõige rohkem kuulan ikka raadiot, argipäeviti kuulan nagu Powerit kõige rohkem.

T17: Telekas jaa... ma kuulan ikka palju muusikat ka.

P16.2: Jah, telekas meeldib.

P15.2: Mina olen jah see, kes palju kuulab raadiot.

**Aga kas arvutit saate muidu kasutada nii palju kui tahate?**

T17: Jaa!

P18.2: Noo, oleneb... Et mulle nagu väga ei meeldigi käia, aga kui käin, siis saan ikka käia jah... Ma ise nagu tunnen, et kaua ma tahaks olla, vaatan kuidas mul on. Mõnikord vaatan, et mis kellast kellani tahaks olla, ja siis olen täpselt nii kaua. Liiga kaua nagu ka ei tahaks ka olla. Ükskord näiteks isegi olin nagu tund aega, olin niimoodi YouTube'is.

P16.2: Jaa, saame küll.

**Hea küll, ongi kõik. Suur suur aitäh teile kõigile!**

## **Lisa 7. Intervjuu 4: Käopesa Lastekodu, intervjuu kasvatajaga.**

**Mina olen Liine, teen asenduskodudes elavate laste meediakogemuse kohta uuringut ja küsaksin teie käest siis kõigepealt seda, et on teil mingisugused reeglid näiteks selle jaoks, et kui palju näiteks võib telekat vaadata või arvutis olla, või et kuidas see üldse käib siin majas?**

No meil on niisugused kokkulepped on jah... Et, et, et.. eee... koolilapsel peab olema õpitud kindlasti ja et siis need treeningud ja asjad, kui käib kuskil. Jaa, jaa, siis kui see vaba aeg ja kui on midagi, mis teda huvitab, siis võib ikka vaadata.

**Mhmh...**

Aga seda ei tule palju kokku niimoodi päeva jooksul noh... Kuidas ma ütlen... võib-olla tund kaks äkki kõige rohkem, televiisorit näiteks.

**Aga kuidas sellega on, et kas teleka vaatamiseks on teil siin eraldi tuba, kus kõik nagu koos vaatavad...?**

Jah, jah, jah... Niisugune avatud tuba jah, osadel on oma tubades ka telekad muidugi, aga mitte kõigil, ja kui on see öörahu aeg, et siis telekad enam ei käi.

**Millest näiteks oleneb, või kelle otsus see on, et mida selles telekatoas siis vaadatakse või mis sealt tuleb?**

Jah, et lapsed ise ikka mõtlevad... Nad teavad seal ise igasuguste asjade algusaegasid, eksju... Neil on igasugused oma lemmikud juba, et mida nad tahavad vaadata.

**Aga interneti osas, on ka mingisugused ühiskasutused olevad arvutid või on osadel lastel mingid enda arvutid või kuidas on?**

On, neil on jah isiklikud läpakad kaa jah, aga see on nagu meil kontrolli all, sellesuhtes et... Ja siis on üks arvuti, mis on sellises ühises nagu...

**Ühiskasutuses...**

Jah, just. Et kasvatajal on ikkagi pilk peal nagu, et, et... kus ta seal täpselt käib ja mis ta seal teeb, et see on nagu kontrolli all ikkagi, et nad ei langeks mingisugusesse... noh, igasuguseid asju ju on.

**Mhmh, just.**

**Kas teil mingisugust paberajakirjandust käib siia? Ma ei tea, kas ajalehti või ajakirju, mida lapsed saavad lugeda?**

Lastel on oma see "Jalka" ma tean, ajakiri... Meil on siin jalgpallihuvilisi poisse... Aga ajalehti, ma nüüd ei teagi...

**Niimoodi umbes, et toas oleks "Postimees", "Päevaleht" või midagi laua peal...**

"Postimees" on meil ka jah igapäevaselt, see on ka nagu vabalt võtta, aga noh... ega nad ei loe seda. Agaa... muidu tegelikult nad uudiseid ja nii jälgivad küll, et on kursis... kursis selle maailmaeluga ikka, teavad asju, mis väljaspool toimub, mis siis, et nad erivajadusega on... Ja seda kõike ikka siis ka meedia vahendusel.

**Kuidas teile endale muidu tundub, et mis lastele kõige rohkem meeldib? Kas internet, televiisor, raadio... või mis?**

Vot see sõltub nagu kaa nüüd sellest arengutasemest kaa eksole. Kui on selline mõõduka vaimupuudega, siis nemad ei oskagi seal internetis nii väga midagi peale hakata. Neil on need omad mängud, mis on sinna sisse pandud, neid nad seal mängivad, ega nemad neid suhtluskanaleid ei kasutagi... Samas need, kellel on kerge vaimupuue, nendel on küll oma igasugused suhtlusportaalid jah... aga see ongi siis nagu kasvataja kontrolli all juba, et sealt ei tuleks midagi, ei temale suunatud, ega vastupidi kaa...

**Seelge, aga siis selle poole pealt olekski Teiega kõik. Suur aitäh!**

## **Lisa 8. Intervjuu 5: Mäe-kodu, rühmaintervjuu.**

T11 – Tüdruk, 11-aastane

T13 – Tüdruk, 13-aastane

P12 – Poiss, 12-aastane

P13 – Poiss, 13-aastane

P17 – Poiss, 17-aastane

**Nii, tervist, mina olen Liine ja ma teen teiega väikese intervjuu sellel teemal, et kui palju te erinevaid meediume – telekat, raadiot, internetti, ajalehti/ajakirju – jälgite.**

T11: Mhhmh

*Noogutavad.*

**Kõigepealt ma küsin, et kui vanad te kõik olete?**

T11: 11

P17: 17

P13: 13

T13: 13

P17: 12

**Kas te teate muidu, mida selline sõna nagu “meedia” tähendab iseenesest... või mis see teie jaoks tähendab?**

*Pikk vaikus.*

**Oskate midagi pakkuda? Või siis, et mis selle sõnaga seostub?**

**Siin mingit vale ega õiget vastust pole...**

*Vaikus.*

T13: Telekas

**Mhmhh, okei... Midagi veel?**

P17: Arvuti.

**Mhmh... Aga üldiselt igasugused vahendid, mis teile informatsiooni annavad maailma kohta, on meediumid, nagu televisioon, raadio, ajalehed ja ajakirjad, internet...**

T11: Aa, selles suhtes, okei...

*Noogutavad.*

**Olgu, aga lähme siis edasi.**

**Kas te näiteks paberajalehti teate mõnda?**

T13: Postimees

**Mhmh, kas teised teavad ka Postimeest?**

T11: Jaa.

P17: Mhmh...

P13: Jah, ja Äripäev ka.

P17: Jaa

**Justjust, Äripäev ka, meenub veel midagi peale nende?**

T11: Lõunaleht, Õhtuleht

**Mhmm, ära kard... Kõik täitsa õige. Kui veel midagi teate, siis öelge julgelt...**

*Vaikus.*

**Olgu, aga kas loete muidu paberil ajalehte?**

T13: Vahepeal...

**Kui vahepeal loed, siis kas loed nagu artikleid läbi, või sirvid rohkem niisama...?**

T13: Sirvin jah... Niimoodi pealkirju ja vaatan niisama...

**Olgu. Ja teie teised, loete mõnda ajalehte mõnikord?**

T11: Mmmm, ei loe üldse...

P17: Ei loe.

P13: Ei, mis ma neist ikka loen.

P17: *Raputab pead.*

**Aga näiteks... eee... ajakirju, mida neist teate?**

T11: Naisteleht.

**Väga õige... ütle ütle.**

T13: Kroonika.

**Nii, teie poisid, teate ka mõnda ajakirja veel?**

P13: No see Kroonika on jah...

P17: Mhmm.

P13: Jalka!

P17: Jalka jah...

T11: Jalka...

**Mõni ajakiri äkki veel, tuleb meelde, et mõni ajakirjadest meeldib näiteks väga, kui kuskil näete või midagi?**

T13: Mmmm, ei ole küll nii.

**Aga ei loe ka siis te eriti ajakirju vist?**

*Raputavad päid.*

T11: Mmmm, ei loe küll...

**Mhmmh, no selge. Aga siis küsin edasi televiisori kohta, seda vist vaatate eksole?**

T11: Jaa!

P13: Jaa, päris palju.

P17: Mhmm.

T13: Vaatame jaa.

P17: Jahm...

**Kui palju? Umbes...**

T11: Päevas... päevas mingi 5 tundi.

T13: Jaa, päris palju vaatame.

P13: Aaa, ja tead, mida nad vahivad... seebikaid!!

P17: No mingi... Siis kui käib, eriti palju ei vaata.

P17: Mina vaatan küll päris palju nagu.

P13: Mina kaa vaatan päris palju ikkagi...

### **Mis te põhiliselt vaatate? Mis meeldib?**

T13: Seebikaid vist jah... ja filme õhtul mõnikord.

T11: Ettevaatust Ingliga meeldib mulle.

P17: Mis ettevaatust noh?

P17: Eei teagi nii...

P13: Aa, Simpsonid meeldivad!

### **Kas uudiseid mõnikord vaatate? Satute vaatama?**

T13: Reporterit.

P17: Jaa, see Reporter küll käib siin ja siis... ja siis seda vaatame siin koos.

P13: Ei.

P17: Vaatame küll, Reporterit jah vahepeal.

T11: Mmmm... ma ei teagi, mitte eriti.

### **Mhmh, olgu. Aga mis telekanaleid te teate näiteks?**

P17: Ma ei vaata üldse väga nagu...

P13: Kanal 2.

T13: TV 3.

T11: Kanal 2, TV 3, Kanal 11, Kanal 12.

P13: TV 6, Simpsonid!

P17: Jaah, needsamad nagu ongi.

T13: ETV, ETV 2.

### **Kas raadiot ka kuulate mõnikord?**

P13: Jaa, mul käib seal oma toas praegu ka.

T13: Jaa, kuulan küll.

T11: Mmm... maa ei teagi.

P17 ja P17: *Noogutavad.*

### **Mis raadiot siis kuulate, kui kuulate?**

P13 ja P17: Powerit!!

P17: Power jah..

### **Nii, ja tüdrukud, teie?**

T13: Star FM'i kuulan

T11: Powerit

### **Aga mis raadiokanaleid teate veel, et mis üldse olemas on?**

T11: Ee... Star FM, see kuradi Uuno.

P13: Kuradi Uuno... No ja Power ikka ja Sky Plus.

T13: Sky Plus jah, Star FM, Uuno.

P17: Mma ei tea täpselt küll rohkem.

P17: Noo jah... midagi on nagu veel... Need said... aga näiteks... ah ma ei tea kah.

### **Ja põhiliselt raadiost kuulate muusikat? Või mõnikord saateid ka või uudiseid või midagi?**

P17: Misasja,.. saateid? Eeei, muusika jah...  
P13: Muusikat ikka, mis ma nendest saadetest seal kuulan,...  
P17: Muusikat  
T13: Mina kaa muusikat ikka.  
T11: Muusikat jah.

**Mmhhmh. Ja siis veel interneti kohta küsimused. Käite internetis?**

P13: Jaa.  
P17: Mm, eei käi küll eriti.  
T11: Jaa.  
T13: Jaa, ikka käin.  
P17: Jah, midagi ikka.

**Aga kui palju internetis olete?**

P13: Sada tundi!  
T13: Tegelt mingi tunni saame olla.  
T11: Tund jah.  
P17: Mingi... tund jah.

**Ja mis internetis teha meeldib kõige rohkem?**

P13: Misasja?

**Mis internetis teha meeldib kõige rohkem?**

P13: Aa, Facebook!  
T13: Facebook jah.  
T11: Mhmh...

**Ja seal meeldib siis sõpradega suhelda või mängida või mis...?**

P13: Noo, mõlemat. Mängida on seal päris lahe, palju on neid mängu ja asju.  
T13: Mmm.. jah.

**Aga kas internetis saate olla nii palju kui tahate?**

Kõik koos: Ei, ei saa!

**Kuidas teil on ära jagatud see? Palju saate olla päeva jooksul?**

T13: Tund nagu ongi...

**Mis oleks kõige lemmikum, kui peaks valima ajalehtede, ajakirjade, teleka, raadio ja interneti vahel?**

P13: Internet jaaa!  
T13 ja T11: Telekas ikka.  
P13: Need jah oma seebikatega.  
P17: Telekas mul ka!  
P17: Internetis oleks kõige rohkem, või noh... rohkem kui praegu vähemalt.

**Selge. Aga siis olekski kõik. Suur suur aitäh teile!**

## **Lisa 9. Intervjuu 6: Mäe-kodu, intervjuu kasvatajaga.**

**Mina olen Liine, teen siis uuringut asenduskodudes elavate laste meediakogemuse kohta ja küsiks Teie käest siis, kuidas siin majas asjad käivad ja mis kord on...**  
Mhmh...

**Kas teil mõnda ajalehte või ajakirja käib siia?**

“Postimees” käib ja “Äripäev” ainult, aga laste omasid küll mitte...

**Aga kas lapsed mõnikord loevad ka neid?**

Mm... jaaah, mõned taibumad mõnikord ikka loevad... kes viitsivad.

**Mhmh...**

Aga üldiselt muidu, nad siin vaatavad seda “Reporterit” näiteks ja mõnikord sirvivad netist ka uudiseid minu meelest, kuigi netis jah... netis on neil seal pigem see Facebook ja siuksed asjad.

**Kuidas internetiga üldse on? Kuidas teil siin tehtud on, et palju võib olla ja nii? Või kas osadel on oma arvutid ka või midagi?**

Mm... oma arvutid on nüüd ainult suurtel, kes siis on all kohanemiskorteris. Üleval ei ole siin teistel oma arvuteid, läpakad on, mida nad siis kasutavad. Suurematel on siis tund aega päevas, ja väiksematel... saavad nii 15-20 minutit, aga oskavad seal teha ka juba vanad mehed tead internetis olla.

**Mida internetis neile teha muidu meeldib, kuidas Teile tundub?**

Mängimine, Facebook ja suhtlemine jah... osadel veel see reidihullus, see rate.ee, kuigi seda on nüüd vähem.

**Kas televiisor on ka kuidagi... mingite piirangutega?**

Ei ole, ei ole... Aga õhtul lihtsalt kindlal ajal pannakse muidu kinni, aga muidugi kui on mingi film, siis kasvatajaga kokku leppides saab ikka lõpuni vaadata. Üldiselt kell 11 on öörahu... enam-vähem. Kui koolipäev ei ole järgmine päev, siis saab ka kauem...

**Mis neile näiteks kõige rohkem jälgida meeldib, seriaale või mis?**

“Simpsonid”! Ja seebikad ja... “Eva Luna”... Suht varakult hakkavad need seebikad pihta, mingi poole neljast ja lõpevad siis “Reporteriga”.

**Et siis kui tahet on, võib nagu neid kõiki niimoodi järjest vaadata, jah?**

Jah, ega keegi ei keela jah... Et kui õpitud ja asjad on kõik tehtud, et siis... nagu kodus ikka!

Ta ongi nagu kodus, ja nagu kodu... Lihtsalt, et neid on rohkem ja meid on siin maja peal rohkem, et ei ole üks ema, on kolm-neli tükki.

**Aga kas läheb vahepeal vaidluseks ka, et mida vaadatakse näiteks? Kui üks tahab ühte ja teine midagi muud vaadata...**

Siis on niimoodi, et kuna kolm peret on kokku ja igas peres on ikkagi telekas ja siis on veel all selles sinises toas... tead seda ruumi?

**Jah, tean küll.**

Et seal on ka üks telekas, siis...

**Siis pannakse erinevad kanalid peale ja igaüks saab ikka seda vaadata, mida tahab.**

Jah! Just täpselt nii, et... me leiame alati selle võimaluse. Kes tahab jalkat vaadata ja kui see kestab ikkagi poole üheni, et suuremad poisid vaatavad ja kes veel siin jalkatreennis käivad, et... Panemegi alla sinisesse tuppa selle jalka käima, vaikselt kuulavad ja vaatavad seal... noh, miks mitte...